ΝΕΑ ΦΟΡΜΙΓΞ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ "ΩΔΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ"

ΕΤΟΣ Α'. — ΙΟΥΝΙΟΣ 1921 | Ἱδρυτὴς Ἰδιοκτήτης Κ. Α. ΨΑΧΟΣ | ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 4

Διευθυνταὶ: Κ. Α. ΨΑΧΟΣ, Ε. Α. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ

Γραφεῖα: Ὁδὸς Ἁγίου Μελετίου, Τέρμα Ἀχαρνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

	Ἐτησία	Ἐξάμηνος
Ἐσωτερικοῦ	δρ. 20	δρ. 12
Ἐξωτερικοῦ	φρ. 25	φρ. 15
Ἀμερικῆς	δολ. 5	δολ. 3

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΡΧΙΑ

Ἡ παντελὴς σχεδὸν ἄγνοια τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ τῶν ἐκ παραδόσεως γραπτῆς ἢ ἀγράφου ἀρχαίων τῆς Ἐκκλησίας τύπων καὶ διατάξεων, κατέληξε δυστυχῶς σήμερον παρ' ἡμῖν εἰς πλήρη ἐκκλησιαστικὴν ἀναρχίαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων κληρικῶν τὴν ἀταξίαν ὡς τάξιν καθιερώσαντες, πρὸς δικαιολογίαν τῆς αὐθαιρεσίας, μεθ' ἧς ἑκάστοτε ζητοῦσι νὰ συγκαλύψωσι τὴν ἑαυτῶν ἀμάθειαν, ὀχυροῦνται ὄπισθεν τοῦ «ὡς δόξῃ τῷ προεστῶτι» τοῦτο καὶ μόνον ὡς δικαιολογίαν προβάλλοντες. Ἀλλὰ λησμονοῦσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, τὴν τάξιν ἐν παντὶ καὶ τὴν εὐσχημοσύνην ἐπιδιώκουσα, διέταξε τὰ πάντα οὕτως, ὥστε οὐδεὶς νὰ ᾖναι δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ δι' ὅσα αὐτοβούλως καὶ αὐθαιρέτως ὁ ἴδιος πράττει, ἢ καὶ εἰς ἄλλους ζητεῖ νὰ ἐπιβάλῃ. Οὐδεὶς λ.χ., ὁσονδήποτε ὑψηλὰ καὶ ἂν ἵσταται, δικαιοῦται νὰ διατάσσῃ πράγματα καινοφανῆ καὶ καινότροπα καὶ νὰ παραλύῃ τὴν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις ἀπαιτουμένην τάξιν τε καὶ εὐσχημοσύνην, ἐφ' ὅσον τὸ τυπικὸν καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἐκκλησίας τελετουργικὰ βιβλία σαφῶς καθορίζουσι καὶ διατυποῦσι τά τε ἀναγινωσκόμενα καὶ ψαλλόμενα καὶ τὰ ἄλλα, τὰ εἰς τὸ τελετουργικὸν τῆς Ἐκκλησίας μέρος ἀφορῶντα. Οἱ προεστῶτες ἓν καὶ μόνον ἔχουσι καθῆκον. Νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τῶν ἐν τῷ Τυπικῷ διατεταγμένων, οὐδὲν δὲ τούτων οὐδὲ κατὰ ἰῶτα ἓν νὰ παραλλάσσωσιν. Τὸ «ὡς δόξῃ τῷ προεστῶτι» οὐδαμῶς σημαίνει, ὅτι οἱ ἀρχιερατικῶς ἢ ἱερατικῶς προϊστάμενοι δικαιοῦνται νὰ διατάσσωσιν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀκαταλόγιστα πράγματα, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις ἔκτακτοι καὶ περιπτώσεις ἐξαιρετικαί, καθ' ἃς, τοῦ γενικοῦ κανόνος καὶ τύπου μένοντος ἀπραλλάκτου, ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἁγιωτάτους τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους νὰ διαρρυθμίζωσι ἐν ἐπιστήμῃ τὰ τοῦ ἱεροῦ Τυπικοῦ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιαζομένων περιστάσεις καὶ νὰ προσδιορίζωσι τοὺς τόπους, τὰς ὥρας τὴν παράτασιν ἢ τὴν συντομίαν, οὐδέποτε ὅμως τὴν ἀποκοπὴν καὶ παράλειψιν τῶν ἱερῶν τελετῶν. Καὶ τοῦτο, ἵνα προλαμβάνοντες τὴν σύγχυσιν ἀκριβῶς καὶ τὴν ἀταξίαν, διευθετῶσι τὰς ἐξαιρετικὰς ταύτας περιπτώσεις συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν τεθεσπισμένα.

Τοῦτο ἄλλως συνέβαινε πάντοτε, ὁσάκις, μιᾶς ἑορτῆς αἴφνης συμπιπτούσης μετ' ἄλλης, δὲν ὑπῆρχε περίπτωσις ὡρισμένη ἐν τῷ Τυπικῷ. Καὶ ἤρχετο τότε ἡ γνώμη τοῦ Πατριάρχου, ἢ τῆς Συνόδου, ἢ τοῦ Ἡγουμένου τῆς μονῆς, ἥτις λύουσα τὴν ἀπορίαν καθώριζε τὴν ἔκτακτον περίπτωσιν, ἡ ὁποία περιελαμβάνετο κατόπιν ὡς προηγούμενον ἐν τῷ Τυπικῷ. Τοῦτο ἄλλως πάντοτε θὰ συμβαίνῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐφόσον εἶναι ἀδύνατον κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον νὰ προσεύχωνται οἱ ἐν διωγμοῖς καὶ κινδύνοις, οἱ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνέσει, οἱ ἐν πόλεσι καὶ ἐν κώμαις, οἱ ἐν ὁδοιπορίαις καὶ ἐκστρατείαις, οἱ ἐν μοναῖς καὶ ἐρήμοις, οἱ ἐν ἡσυχαστηρίοις καὶ ἀναχωρητηρίοις, καὶ ἐφόσον ἐκτὸς τούτων καὶ κατὰ τόπους ἐπιχώριοι ἑορταὶ ἐπιτοπίων ἢ πολιούχων ἁγίων ἰδίαν ἀπαιτοῦσι τάξιν καὶ λαμπρότητα ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἢ ἐν ἐκείνῃ τῇ μονῇ.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, μέχρι τοῦ νὰ νομίζῃ ὁ πρῶτος τυχὼν προεστώς, ὅτι ἔχει δικαίωμα πότε μὲν νὰ περικόπτῃ ἢ νὰ παραλείπῃ ὁλόκληρα μέρη ἀκολουθιῶν, πότε δὲ νὰ πλουτίζῃ τὸ τελετουργικὸν τῆς Ἐκκλησίας μέρος δι' ἀτόπων καὶ ἀκαίρων καὶ βλασφήμων βαττολογιῶν, ἡ ἀπόστασις εἶναι μεγίστη.

Οἱ ἐντεταλμένοι τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Τυπικοῦ ἦσαν ἀνέκαθεν οἱ Τυπικάριοι, οἱ Ἐπιστημονάρχαι, οἱ Ἐκκλησιάρχαι κλπ. Ἀλλ' ἐν ταῖς πόλεσι τὴν εὐθύνην τῆς πιστῆς τοῦ Τυπικοῦ ἐφαρμογῆς εἶχον καὶ ἔχουσι κυρίως οἱ Πρωτοψάλται τῶν ἐκκλησιῶν. Διότι, γνωρίζοντες κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὰς τυπικὰς διατάξεις, ὡδήγουν πάντοτε καὶ προελάμβανον τὰς ἀταξίας. Δυστυχῶς οἱ μύσται τῶν διαφόρων τῆς Ἐκκλησίας διατάξεων, αἵτινες ὑπὸ τῆς γεραρᾶς ἀρχαιότητος καθαγιασθεῖσαι ἀποτελοῦσι καθεστὼς ἱερὸν ἀπαράβατον, ἐκλείπουσιν ὁσημέραι. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχωσί τινες εἰσέτι, οὗτοι εἴτε ἐξ ἀδιαφορίας, εἴτε ἐξ ἀσυγγνώστου δουλοπρεπείας ἀνέχονται τὰς αὐθαιρεσίας τῶν προχειρησάντων ἑαυτοὺς εἰς μεγαλοσχήμους προεστῶτας ἢ πρωθιερεῖς, ἄνευ οὐδεμιᾶς διαμαρτυρίας. Καὶ διὰ τοὺς λόγους τούτους παρίσταταί τις συχνάκις πρὸ θεάματος οἰκτροῦ, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ κωμικοῦ. Βλέπει λ. χ. ἱεράρχας χοροστατοῦντας ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ Θρόνου ἄνευ μανδύου, ἀλλὰ μετὰ πατερίτσας! Ἱερεῖς περικόπτοντας καὶ κατατρώγοντας ὁλόκληρα τῶν ἀκολουθιῶν μέρη καὶ ἱεροψάλτας ὑπερθεματίζοντας εἰς τὴν κατάποσιν ὁλοκλήρων τροπαρίων, χωρὶς οὐδεὶς ἐξ ὅλων τούτων νὰ ἐρυθριᾷ διὰ τὰ ἔκτροπα ταῦτα, τὰ ὁποῖα μετὰ περισσῆς σοβαρότητος ἐνίοτε δικαιολογοῦσι διὰ τοῦ «ὡς δόξῃ τῷ προεστῶτι!». Ἂν μάλιστα λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν γινομένας μεγάλας Εἰσόδους δι' ἑνὸς μόνον ἱερέως! ἔχοντος τὸ θράσος νὰ ψάλλῃ μόνος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ τὸ «Φῶς ἱλαρόν...», ἢ τὰ λεγόμενα Συλλειτουργα δι' ἑνὸς μόνον ἱερέως!, οἰκειοποιουμένου ἐνίοτε καὶ αὐτὰ τὰ ἐν μόνῃ Ἀρχιερατικῇ λειτουργίᾳ παρενθετικῶς προστιθέμενα καὶ τόσα ἄλλα — περὶ τῶν ὁποίων ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρθρῳ θὰ γράψωμεν εἰς προσεχὲς φύλλον — ἔχει πρὸ αὐτοῦ πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς τελετουργικῆς ἐξαρθρώσεως, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν παρατηρουμένην σήμερον ἐκκλησιαστικὴν ἀναρχίαν. Εἶναι πλέον καιρὸς νὰ πρυτανεύσῃ ἡ σύνεσις, ἡ εὐσχημοσύνη καὶ ἡ εὐταξία, διότι ἡ παρ' ἡμῖν Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐν τῷ παρελθόντι παρουσίασε παρόμοιον θέαμα ἐκκλησιαστικῆς ἐξαρθρώσεως. Ἡμεῖς ὡς πρῶτον καὶ πρόχειρον μέσον θεραπείας τῆς γαγγραίνης ταύτης οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ συστήσωμεν, εἰμὴ τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβῆ καὶ ἀνελλιπῆ ἐφαρμογὴν τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ εἰδικοῦ τουτέστιν ἐκείνου βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐκδοθὲν τὸ τρίτον ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Κων]πόλεως, περιέχει πάσας τὰς διατάξεις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ τελετῶν, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ τῶν κειμένων ἐκείνων, ἐν οἷς περιέχονται οἱ τύποι ὅλων τῶν μυστηρίων καὶ λοιπῶν ἱερῶν τελετῶν, ὅπως τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Ὡρολόγιον κτλ.

Εἰδομένου μιᾶς Μητροπολιτικῆς διαταγῆς νὰ διατάσσηται ἡ πιστὴ τήρησις τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας ὅμως δὲν θὰ εἴπῃ τίποτε. Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ λέγεται ἡ ἰδέα, ἡ γνῶσις καὶ ἡ πεῖρα, ἥτις ἐνσαρκωθεῖσα ἐν ἰδιαιτέρῳ κειμένῳ ἀποτελεῖ τὸν γνώμονα, τὸν ὁδηγόν, τὴν πηξίδα τέλος, καθ' ἣν πρέπει νὰ τελῶνται ἅπασαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀκολουθίαι. Καὶ τοιοῦτον βιβλίον οὐδὲν ἄλλο σήμερον ὑπάρχει, πλὴν τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον καὶ ἡ Ρουμανικὴ καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία μεταφράσασαι ἔχουσιν ἐν χρήσει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία διὰ τὰς τελετὰς τῶν Οὐνιτῶν.

Συνιστῶμεν λοιπὸν εἰς τοὺς ἱεροψάλτας ἐκείνους, οἵτινες συναισθάνονται τὸ ὕψος τῆς ἐν ταῖς ἐκκλησιαῖς ἀποστολῆς αὐτῶν, ἵνα οὐχὶ τὸ Τυπικὸν ἁπλῶς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ εἶναι μία εὔσχημος δικαιολογία τῶν διαφόρων αὐθαιρέτων παρατυπιῶν, ἀλλὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

— Ἐκκλησιαστικὴ ἀναρχία [Κ. Α. Ψάχου]
— Ἀσινᾶς ὁ μελῳδὸς [Μ. Ι. Γεδεών]
— Ἡ μουσικὴ ἀπαγγελία [Κ. Α. Ψάχου]
— Ζητήματα
— Βιογραφία
— Δημώδη ᾄσματα Λευκάδος εἰς Βυζαντινὴν καὶ Εὐρωπαϊκὴν γραφήν.
— Ὁποίαν ἐννοεῖ τὴν ἱερὰν μουσικὴν ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία [Κ. Α. Ψάχου]
— Ὑγιεινὴ καὶ φυσιολογία τῆς φωνῆς (Μ. Πα-
— Εἰδήσεις [παθανασοπούλου.
— Νεκρολογία
— Εἰκόνες: Εὐλ. Ἀγγ. Σικελιανοῦ
† Πηνελόπη Ρ. Δούγκαν

σίας ἔχοντες ὁδηγὸν καὶ μέντορα, οὐδεμίαν παρὰ τοῦτο ὁθενδήποτε διδομένην διαταγὴν νὰ ἐκτελῶσιν, ἀρνούμενοι νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὰς αὐθαιρέτους καὶ κενοδόξους θελήσεις τῶν λεγομένων προεστώτων καὶ δὴ οὐδέποτε καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐκτελοῦντες διαταγὰς πρὸς παράλειψιν ὁλοκλήρων μερῶν τῶν ἀκολουθιῶν, ἢ τροπαρίων πολλῶν εἴτε ὀλίγων. Τοὐναντίον, ἐν συναισθήσει τῆς ἐλευθερίας, τῆς θέσεως καὶ τοῦ δικαίου αὐτῶν, νὰ καταγγέλλωσιν ὅπου δεῖ τοὺς παραβάτας τῶν διατάξεων καὶ τῶν διαταγῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε καὶ μόνον ὑποφώσκει ἐλπὶς διορθώσεως τοῦ κακοῦ καὶ θεραπείας τῆς γαγγραίνης ταύτης, ἥτις δημιουργήσασα κράτος ἐν κράτει, δίδει τὸ θράσος εἴς τινας ἐφημερίους ἱερεῖς, αὐτοκαλουμένους προεστῶτας ἢ πρωθιερεῖς, νὰ περιφρονῶσι καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἐγκυκλίους διαταγὰς τοῦ ἀνωτάτου αὐτῶν ἀρχηγοῦ, ἀποκαλοῦντες αὐτὰς κουρελόχαρτα.

Δὲν ἀναφέρομεν σήμερον ὀνόματα, οὔτε εἰδικὰς περιπτώσεις, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ περισταλῇ τὸ κακὸν τοῦτο διὰ τῆς λήψεως τῶν ἐπιβαλλομένων θετικῶν μέτρων ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ἄλλως θὰ ἐπανέλθωμεν δριμύτεροι, παραδίδοντες εἰς τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν τοῦ εὐσεβεστάτου Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ ὀνόματα τῶν ἐμπαιζόντων Θεόν τε καὶ ἀνθρώπους, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν οὗτοι καὶ ὁσονδήποτε ὑψηλὰ καὶ ἂν ἵστανται.

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΑΣΙΝΑΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ

[βλ. συνέχειαν ἐν ἀριθμῷ 3]

Ἔψαλλον λοιπὸν αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες ἐπ' ἐκκλησίας, ἀφοῦ οἱ τοῦ Σωτῆρος ἀπόστολοι «παιδευταὶ τῆς ἡμῶν καταστάσεως ψάλλειν αὐταῖς συνεχώρησαν» κατὰ Πηλουσιώτην, ἔργον πράττοντες συνετόν. Ἐκτείνομαι μικρὸν εἰς τὸ θέμα τοῦτο, πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀφαιρῶν ἀπὸ τῶν εὐμενῶν ἀναγνωστῶν μου, ὑπόνοιαν ἀμφισβητοῦσαν τῇ γυναικὶ τὸ δίκαιον τοῦτο τοῦ ψάλλειν. Προσέξωμεν εἰς ἐπιστολήν τινα τοῦ Μ. Βασιλείου (18), χρήσιμον ἡμῖν οὖσαν καὶ μετὰ ταῦτα· «Τὰ νῦν ἐπικρατοῦντα - μεταφράζω, κοινολεκτικῶς τὸν οὐρανοφάντορα - ἔθιμα ἀνὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ σύμφωνα εἶναι λέγει· διότι ἀπὸ βαθείας νυκτὸς ὁ λαὸς συνέρχεται εἰς τὸν ναὸν διὰ τὸν ὄρθρον, καὶ μετὰ πόνου καὶ θλίψεως καὶ δακρύων ἐξομολογούμενοι τῷ Θεῷ, τέλος θέτουσιν εἰς τὰς προσευχάς, καὶ ἀρχίζουσι τὴν ψαλμῳδίαν· καὶ πρῶτον μέν, εἰς δύο διαιρεθέντες, ψάλλουσιν οἱ μέν καὶ ἀποκρίνονται οἱ ἄλλοι διὰ τῆς αὐτῆς ψαλμῳδίας, ἅμα μὲν ἐνισχύοντες διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὴν μελέτην τῶν θείων λογίων, ἅμα δὲ τὸ ἀμετεώριστον τῆς καρδίας αὐτῶν κατευθύνοντες· ὕστερον, ἀφίνοντες ἐξ αὐτῶν ἕνα νὰ ἀρχίσῃ τὴν μελῳδίαν, οἱ λοιποὶ βοηθοῦσι σιγὰ-σιγά. Καὶ τοιουτοτρόπως ὅλην τὴν νύκτα διελθόντες διὰ τῆς ποικιλίας τῆς ψαλμῳδίας καὶ τῆς προσευχῆς, μόλις ἡ ἡμέρα φανῇ, τότε πάντες ἀπὸ κοινοῦ, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος καὶ μιᾶς καρδίας ἀναφέρουσι τῷ Θεῷ τὸν τῆς ἐξομολογήσεως ψαλμόν.

Πρέπει νὰ μάθωμεν ὅτι τὸ τοιοῦτο τυπικὸν ἦν ἐν χρήσει πρὸ τοῦ 400 καὶ πρὸ τοῦ 379, ὅτε ὁ θεσπέσιος Βασίλειος πρὸς τὴν ἀθανασίαν μεθίστατο, μαρτυρεῖ δ' αὐτὸς ὅτι τοῦτο (τὸ τυπικὸν) ἦσαν κατέχουσαι αἱ ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Λιβύην Ἐκκλησίαι, τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, τὴν Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν, ὡς ἠθέλομεν εἰπεῖ σήμερον τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων· ἀλλ' ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ αἱ ἀνὰ τὴν Α' καὶ τὴν Β' ἴσως Καππαδοκίαν Ἐκκλησίαι, ἀνθίσταντο δὲ πρὸς τὸ τυπικὸν οἱ ἐν Νεοκαισαρείᾳ, μέρους δῆλα δὴ τῆς Παφλαγονίας, οὓς ὁ Βασίλειος ἐλέγχει. Ἀλλ' ὁ ἱερὸς διδάσκαλος οὐδαμοῦ τοῦ λόγου τοῦ παρατεθέντος ποιεῖται διαφορὰν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ὁμιλῶν περὶ λαοῦ συνερχομένου καὶ συμπροσευχομένου καὶ συμψάλλοντος, οὐδαμοῦ λέγει ὅτι μόνον ἄνδρες ἔψαλλον.

Ἐν τούτοις ἐπιτραπήτω καὶ ἐμοὶ νὰ μὴ δεχθῶ οὐδεμίαν ἀντίρρησιν. Ἔψαλλον ἄνδρες, ἀλλ' ἔψαλλον ἢ συνέψαλλον καὶ γυναῖκες ἐν ἱεραῖς τελεταῖς, δημοσίᾳ. Συγχρόνου τῷ Βασιλείῳ καὶ ὁμαίμονος ἐπικαλοῦμαι μαρτυρίαν, τὴν τοῦ θείου Γρηγορίου Νύσσης. Παριστάμεθα νοερῶς εἰς τὴν κηδείαν τῆς ὁσίας ἀδελφῆς τοῦ Βασιλείου Μακρίνης, θανούσης ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἐπανελθόντος ἀπὸ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ ἀκροώμεθα παννυχίδος ὁσίας, εἶτ' οὖν ἀγρυπνίας, ὁμοίας ταῖς διεξαγομέναις τότε κατὰ τὰς τῶν μαρτύρων πανηγύρεις. Τὴν πρωΐαν ὁ Γρηγόριος διαιρέσας πάντας τοὺς παρόντας καὶ τοὺς ἐκ τῶν πέριξ συρρεύσαντας εἰς ***χορὸν γυναικεῖον - τὰς καλογραίας μετὰ τῶν ξένων γυναικῶν*** (19) καὶ ***χορὸν ἀνδρεῖον*** - τοὺς καλογήρους μετὰ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν - παρεσκεύασε ***διὰ τῆς κοινῆς συνῳδίας*** (20), ***πάντων***, ἐν εὐκοσμίᾳ συγκεκρασθείσης, ψαλμῳδίαν εὔρυθμον καὶ ἐναρμόνιον (21).

Μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην εἰς τὸ συνοδικὸν κατὰ τοῦ Σαμοσατέως Παύλου γράμμα, κριτική τις ἐπιβάλλεται ἐπίστασις εἰς ἑτέραν ἔννοιαν τῆς ἐπιστολῆς Ἐλένου, Ὑμεναίου, Θεοτέκνου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτοῖς. Παρεσκεύασεν ὁ Σαμοσατεὺς θίασον γυναικῶν ψαλτριῶν· οὐδὲν ἡ σύνοδος ἐδικαιοῦτο νὰ εἴπῃ, καὶ οὔτε νὰ καταδικάσῃ τοῦτον ἐπὶ τούτῳ. Κατέκρινεν ἡ σύνοδος τὴν δοξομανίαν τοῦ ἀνδρός, ὅττις ἐβάδιζε καθ' ὁδὸν »δορυφορούμενος, τῶν μὲν προπορευομένων, τῶν δὲ ἑφεπομένων, πολλῶν τὸν ἀριθμὸν». Ἡ θήρα τῶν κενῶν εὐφημιῶν καὶ παρατάξεων, ἀνοικίων εἰς ἀρχιερέα Θεοῦ, ἡ ἐπιδίωξις τῶν ἐν ναῷ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς αὐτοῦ λόγους χειροτημάτων, ἦσαν ἐπίμεμπτα, καὶ κατεκρίθησαν. Τὸ γυναῖκας δὲ ψάλλειν ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου ἐν ἱεραῖς τελεταῖς καὶ μάλιστα κατὰ τὴν μεγάλην πασχάλιον ἡμέραν, οὐδὲν εἶχε τὸ ἐπίμεμπτον, τὸ κατακριτέον, τὸ ἐπίψογον. Τοὺς κακοὺς τούτους χαρακτῆρας εἶχεν ἑτέρα πρᾶξις τοῦ Σαμοσατέως· ἡ ἀπαγόρευσις τῶν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ψαλλομένων καὶ ἀντεισαγωγὴ ὕμνων εἰς ἑαυτόν. Πρῶτον ἀσεβείας κροῦσμα· δεύτερον ὅτι αἱ ψάλλουσαι γυναῖκες προὐκάλουν φρίκην. Ἔψαλλον ἄρα κατὰ τρόπον, κατὰ σύστημα, κατὰ μέλος ἀνοίκειον ναοῖς ἱεροῖς· ἣν ὡσεί τις ἔλεγε σήμερον, εἰσαγωγὴ μουσικῆς θεατρικῆς ἐν τῷ ναῷ. Τί δ' ἐψάλλετο μέχριτοῦ κενοδόξου Παύλου;

Εἰσερχόμεθα εἰς θέμα ἕτερον· διότι κατὰ τὰς ἑορτὰς ἔψαλλον οἱ χριστιανοί. Εἴδομεν ἀνωτέρω τί γράφει ὁ Μ. Βασίλειος περὶ τῶν κατὰ τὰς παννυχίδας ἀναγινωσκομένων καὶ ψαλλομένων, ἐμάθομεν καὶ τὴν ἀναγινωσκομένην καὶ τὴν ψαλμῳδουμένην Γραφήν. Μέχρι τῆς Ζ'. ἑκατονταετηρίδος (22) «ἐν ἀρχῇ πάσης ἑωθινῆς τε καὶ λυχνικῆς τελετῆς, πρῶτον τῆς Παλαιᾶς ψάλλονται οἱ ψαλμοί, εἶτα τῆς νέας χάριτος ᾄσματα, ἵν' ἔχοιεν εἰδέναι πάντες, ὡς εἷς καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα κἀκεῖνα νομοθετήσας Χριστός»· συγχρόνως δέ, καθὰ γινώσκομεν (23) ἐν τῇ μεγάλῃ ἑορτῇ τοῦ πάσχα, ἀλλὰ καὶ «εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας», ἐψάλλοντό τινα ρητὰ ἐκ λόγων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μετὰ καί τινων τροπαρίων. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος ἤκμαζεν ἑκατὸν ἔτη κατόπι τοῦ Σαμοσατέως, ἀγνοοῦμεν δέ τίνος τῶν ἁγίων πατέρων ἐψάλλοντο πρὶν τοῦ Θεολόγου λόγοι· διοτι ἐψάλλοντο κατὰ τὸ πάσχα ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ ψαλμοί, ἀλλ' οὔτε τοῦ προφητάνακτος ἦσαν, οὔτε τινὸς ἑτέρου προφήτου. Ὁ κενόδοξος ἢ κακόδοξος πατριάρχης διδάσκει ἡμᾶς σπουδαιότερόν τι· διότι, καταργήσας τοὺς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν ψαλλομένους ὠχυρώθη ὄπισθεν λόγου ἐπίσης σπουδαίου· ὅτι τὰ ψαλλόμενα κατὰ τὴν ἑορτὴν τὴν μεγάλην τῆς Ἀναστάσεως ἦσαν νεώτεροι ψαλμοί, συγγράμματα νεωτέρων ἀνδρῶν. Τὸ τοιοῦτο λεγόμενον περὶ τὰ μέσα τῆς Γ' ἑκατονταετηρίδος, ἀποδεικνύει πρῶτον μὲν ὅτι πρὸ τούτου, κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτης, ἤ κατὰ τὰ τέλη τῆς Β', εἴχομεν ὑμνογράφους ἑτέρους, δῆθεν νεωτέρους, ἀποδοκιμαζομένους ὑπὸ τοῦ Σαμοσατέως, ἄρα, πρὸ τῶν ἀποδοκιμαζομένων ὑπὸ τοῦ αἱρετικοῦ Πατριάρχου, εἶχεν ἡ Ἐκκλησία, τοὐλάχιστον αἱ τῆς Συρίας, ὑμνογράφους δοκίμους, ὧν τοὺς ὕμνους ἄγνωστον διατί ἀντικατέστησεν ὁ Παῦλος διὰ τῶν εἰς ἑαυτὸν ᾠδῶν, καὶ μάλιστα ψαλλομένων ὑπὸ γυναικῶν, τὰς ὁποίας αὐτὸς ἐγύμναζεν εἰς τὴν μελῳδίαν, τὴν προξενοῦσαν φρίκην εἰς τοὺς πιστούς· διότι τὴν λέξιν παρασκευάζων ψαλμῳδεῖν ἐξηγῶ ὅτι αὐτὸς προεγύμναζεν, ἤ αὐτὸς ἐμελοποίει.

Ὑπῆρχον ᾠδαὶ ἱεραί, ὑπῆρχον ὑμνογράφοι πρὸ τοῦ 200, ἀλλὰ γνωστὸς ὀνομαστὶ καθὼς εἴδομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου, ἦν —ὁ πρῶτος τῶν γνωστῶν— ὁ διάκονος Εὐάγριος. Μετ' αὐτὸν τάττομεν τὸν Ἀσινάν, ἐκ Συρίας, ὡς ἦσαν ἐκ Συρίας καὶ ἕτεροι μελῳδοί. Ὁ δυστυχὴς αὐτὸς ἄνθρωπος συνέταξε τὰ τριλέξια, τὰ ψαλλόμενα μέχρι τῶν μέσων τῆς ς' ἑκατονταετηρίδος, ὡς Ἰσαὰκ ὁ Σῦρος μαρτυρεῖ. Ἡ λέξις τριλέξιον ἐγινώσκετο καί κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐν Κων)πόλει, ἀλλ' οὐδὲν ἐξεύρομεν περὶ καταγωγῆς καὶ περὶ σημασίας αὐτῆς. Ἐν διατριβῇ μου «περὶ καλαισθησίας τῶν βυζαντινῶν», ἐκδοθείσῃ διὰ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» τῷ 1918, εὑρίσκω λείψανον παλαιοῦ τριλεξίου—διλεξίου εἴς τινας στίχους— ἐν τῇ εὐχῇ τῇ ἀρχομένῃ διὰ τοῦ τριλεξίου «Ἐλθὲ Πνεῦμα ἅγιον—καὶ πέμψον οὐράνιον—σοῦ φωτὸς ἀπαύγασμα—Ἐλθὲ Πάτερ πενιχρῶν—Ἐλθὲ δοτὴρ δωρεῶν» κλπ. Ὑποποιῶ ὅτι παρόμοιά τινα ἦσαν τὰ τριλέξια. Ὁ κακότυχος Ἀσινὰς ἐπετήδευε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἱερᾶς ποιήσεως. Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἱερῶν μελῳδῶν δύναται νὰ προστεθῇ ἀνεπιφθόνως, ἑλκύων μάλιστα συμπάθειαν ἕνεκα τοῦ οἰκτροῦ τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅπερ κινδυνεύουσι νὰ ὑποστῶσιν οἱ φρονοῦντες ἑαυτοὺς ἐν παντὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ὑπερέχοντας· διὰ τοῦτο, τὴν τετάρτην αὐτοῦ «πρὸς τὸν ὅλον πατέρα Συμεώνην τὸν θαυματουργόν, τὸν ἀπὸ Καισαρείας» ἐπιστολὴν ὁ Ἰσαὰκ Σῦρος συγκλείει «Ἐν ὅσῳ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ σώματος κεκλεισμένος εἶ, γίνου σπουδαῖος τοῖς ἔργοις τῆς μετανοίας, καὶ ὑπομονητικὸς ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν»· τίθησι δὲ κατακλεῖδα τὰ λόγια ταῦτα, ἁρμοδιότατα καὶ νῦν ὑπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε καὶ πάντοτε· «Ἐν καιρῷ εὐδία, καὶ ἐν καιρῷ αὐχμός· καὶ ποτὲ μὲν χαρά, ποτέ δέ κατήφεια. . . . . ***ὁ δὲ Θεὸς στηρίζοι τὴν βάσιν τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐν τῇ βεβαιώσει τῇ ἀληθινῇ. καὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ τῇ ἁγίᾳ. Αὐτῷ ἡ δόξα***».

ὁ μέγας χαρτοφύλαξ
ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ

18. βλέπε ταύτην ἐν ΛΒ' τόμῳ Migne, στήλη 764.
19. Τὸ μοναστήριαν τῆς Μακρίνης, κείμενον κατὰ τὰς ἐσχατιὰς τοῦ Πόντου, δέκα ἡμερῶν δρόμον ἀπεῖχεν ἀπὸ Καισαρείας, ἢ ἀπὸ Νύσσης· τῶν δὲ πέριξ τοῦ μοναστηρίου χωρίων καὶ κωμῶν ἐπίσκοπος ἦν Ἀράξιος. παρὼν ἐν τῇ κηδείᾳ. Migne τόμου ΜΣ' στήλη 1076. Γρηγορίου Νύσσης ἐπιστολὴ Ἰωάννῃ.
20. δῆλά γε δὴ συμψαλμῳδίας.
21. Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸν βίον Μακρίνης ἀδελφῆς κτλ. Migne ΜΣΤ' στήλη 992.93
22. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων Ἀφήγησις τῶν ἐν θείᾳ ἱερουργίᾳ τελουμένων. Migne τόμου ΠΖ' στ. 3992.
23. Δωροθέου ἀββᾶ διδασκαλίαι κλπ. Migne ΠΗ' στ. 1821 καὶ 1829.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΩΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΩΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΗ

Μονῳδία – Χορῳδία

Εἰς τοὺς ἐκ συστήματος κατηγόρους τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλ. μουσικῆς ὑπάρχουσιν ἐρριζωμέναι στρεβλαί τινες ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι, μεθ' ὅλα τὰ ἑκάστοτε συζητηθέντα καὶ γραφέντα, δὲν κατωρθώθη νὰ ἐκριζωθῶσιν ἀπ' αὐτῶν, ἀγνοούντων, ὅτι ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ***ρινοφωνίαν***, ὅτι δὲ ἡ ***ρινοφωνία*** εἶναι ἀποτέλεσμα κακῆς ἀφ' ἑνὸς διδασκαλίας καὶ ἕξεως, φυσικοῦ δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐλαττώματος, προερχομένου ἐκ τῆς κακῆς ἀπηχήσεως καὶ ἀποδόσεως τῆς φωνῆς. Ἐφ' ὅσον ἡ διδασκαλία τῆς φωνητικῆς μουσικῆς δὲν συμβαδίζει ὁμοῦ μετὰ τῆς φυσιολογίας οὕτως ὥστε, ἐν ᾧ ἡ μία ἐρευνᾷ ἡ ἄλλη νὰ καλλιεργῇ, καὶ ἐνῷ ἡ μία διδάσκει ἡ ἑτέρα νὰ ἐπανορθοῖ, ἐφ' ὅσον αἱ δύο αὗται ἐπιστῆμαι

ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η ΚΑΝΤΑΔΑ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΟΛΕΒΑΝΤΙΝΩΝ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΒΕΒΗΛΟΥΣΑ ΤΟΥΣ ΝΑΟΥΣ ΤΟΥ ΥΨΙΣΤΟΥ.

Ἡ διαταγὴ τῆς Αὐτοῦ Πανιερότητος τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν πρὸς κατάργησιν τῆς καντάδας ἔμεινε χάρτης ἄγραφος. Οἱ ἐπίτροποι τῶν ναῶν ἐκείνων, ἐν οἷς ὀργιάζει ἡ μουσικὴ τῶν νεανικῶν πλημμελειῶν καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἐκδηλώσεων, ὅπως καὶ οἱ ἀμέσως διὰ τὴν παράτασιν τῆς ἀσχημίας ταύτης ἐνδιαφερόμενοι ἐπιτήδειοι ἔρριψαν τὴν διαταγὴν τῆς Αὐτοῦ Πανιερότητος εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων. Ἀλλ' εἰς πάντα λογικευόμενον γεννᾶται ἡ ἐρώτησις: Δὲν θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ μὴ ἐξεδίδοντο τοιαῦται διαταγαὶ καὶ νὰ μὴ ἀπελύοντο Συνοδικαὶ ἐγκύκλιοι τοσαύτης αὐστηρότητος, ὅπως ἡ τοῦ 1906, παρὰ νὰ μένωσιν ἀνεκτέλεστοι, χαρακτηριζόμεναι ὑπὸ ἀνθρώπων ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ἀσεβῶν ὡς κουρελόχαρτα; Καὶ δὲν εἶναι ἀνεξήγητον πῶς μία ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή, ἐν ᾧ σήμερον ἐκδίδει μίαν αὐστηρὰν διαταγὴν ἔγγραφον, τὴν ἀνακαλεῖ αὔριον διὰ νὰ τὴν ὑπομνήσῃ πάλιν καὶ πάλιν νὰ τὴν ἀναιρέσῃ; Τὸ γόητρον τῆς Ἐκκλησίας ἐν ἐκ τῶν δύο ἐπιβάλλει νὰ γίνῃ. Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἢ εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς ἡμετέρας Ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν παράδοσις ἱερὰ καὶ ἐθνική, ἢ δὲν εἶναι. Καὶ ἂν μὲν ᾖναι, ἡ Ἐκκλησία ἔχει καθῆκον, ἐξερχομένη τῆς παθητικῆς Αὐτῆς στάσεως, νὰ παύσῃ ἀρνητικῶς ὑποστηρίζουσα τὴν θεατρικὴν μουσικήν. Ἂν ὅμως φρονῇ, ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν μουσικὴ δὲν εἶναι ἐκείνη, ἥτις πρέπει νὰ ἀκούηται ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Ὑψίστου, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιβάλλεται Αὐτῇ νὰ διατάξῃ, διὰ Συνοδικῆς ὅμως Ἐγκυκλίου, τὴν κατάργησιν τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἵνα παύσῃ ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἡ ἀνίερος κωμῳδία, ἥτις κατ' ἀνεξήγητον τῆς Ἐκκλησίας ἀνοχὴν παίζεται εἰς βάρος μιᾶς ἱερωτάτης ἐθνικῆς παραδόσεως καὶ ἑνὸς λαοῦ τοσοῦτον εὐσεβοῦς καὶ τῶν πατρίων αὐτοῦ ἀπρὶξ ἐχομένου, ὡς ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Ἀναμένομεν τὴν τελευταίαν τῆς Ἐκκλησίας λέξιν.

* * *

ΧΟΡΟΙ ΠΟΛΥΜΕΛΕΙΣ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΨΑΛΛΟΝΤΕΣ.

Ἐπειδὴ παρὰ πολλῶν ἠρωτήθημεν ποῖον ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ᾖναι τὸ πρῶτον θεραπευτικὸν μέσον τῆς παρατηρουμένης ἐν τοῖς ναοῖς μουσικῆς ἀταξίας καὶ ἀτασθαλίας, ἐπαναλαμβάνομεν ὅ,τι καὶ ἄλλοτε κατ' ἐπανάληψιν καὶ εἴπομεν καὶ ἐγράψαμεν καὶ τοῦ ὁποίου δείγματα, τῆς γενικῆς τυχόντα ἐπιδοκιμασίας, ὑπῆρξαν αἱ κατὰ πλείστας περιστάσεις ἱστορικαὶ ἐκεῖναι ἐμφανίσεις τοῦ χοροῦ, ὃν ἀπετέλουν οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς τοῦ Ὠδείου. Ἐκεῖνο τουτέστι τὸ ὁποῖον νομίζομεν ὡς τὸ μόνον ἀντιστάθμισμα εἰς τοὺς λεγομένους τετραφώνους χοροὺς εἶναι ὁ καταρτισμὸς πολυμελῶν χορῶν, ἀποτελουμένων ἐξ ἱεροψαλτῶν καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ἀπὸ χοροῦ ἐκτελέσεως ἀμέμπτως γεγυμνασμένων, ἀλλὰ ψαλλόντων ἀπαραβάτως ἀπὸ διφθέρας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὁμοιομόρφου συστήματος. Διότι, διὰ νὰ εἴμεθα εἰλικρινεῖς, οἱ κατὰ τὸ Βυζαντινὸν σύστημα ψάλλοντες οὐδέποτε ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Τοὐναντίον διὰ τῆς κατὰ τὴν βούλησιν καὶ τὴν ἀρέσκειαν ἑκάστου τυχαίας καὶ ἀτασθάλου ἐκτελέσεως τῶν κατὰ γραπτὴν καὶ προφορικὴν παράδοσιν διασωθέντων ἱερῶν ἀριστουργημάτων τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐγίνοντο καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ γίνωνται οἱ πλεῖστοι ἀντικείμενον σκωμμάτων καὶ ἐμπαιγμοῦ ἐκ μέρους τῶν καλοθελητῶν παντὸς ὅ,τι Ἑλληνικὸν καὶ ἐθνικόν. Ἐπιβάλλεται ἄλλαις λέξεσιν, ἵνα καὶ οὗτοι ἀποβάλωσι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ δίδοντες ἁπτὰ δείγματα τοῦ ἐγνωσμένου ἄλλως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ἐνδιαφέροντος αὐτῶν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν ἐκρίζωσιν τῶν κακῶν ἕξεων καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ καταπεσόντος δυστυχῶς γοήτρου αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ὡς πρώτη καὶ κυρία βάσις τοῦ καταρτισμοῦ χορῶν, ἀνταξίων τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἱερότητος τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς, ἄνευ οἱασδήποτε ἀντιρρήσεως δέον νὰ τεθῇ ὁ καθορισμὸς συστήματος ὁμοιομόρφου. Πρέπει ἄνευ ἀναβολῆς νὰ λείψωσιν αἱ ποικιλώνυμοι φυλλάδες τοῦ Ἄλφα καὶ τοῦ Βήτα καὶ νὰ καθιερωθῶσιν ὡς μόνα κείμενα ἐκτελέσεως ἐκεῖνα, ἐν οἷς διεσώθη ἡ ἁγνὴ καὶ ἀπέριττος ἐκκλησιαστικὴ γραμμή. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ κείμενα ταῦτα, ἀφθονοῦντα εἰς ἐκδόσεις, ἀφίνουσιν ἀνοικτὴν τὴν θύραν εἰς παραποιήσεις καὶ ὑπόπτου προελεύσεως κτενίσματα, ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ καθορισθῇ ἓν κείμενον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου νὰ ὑποχρεωθῶσι πάντες νὰ ψάλλωσιν ἀπροφασίστως, οὕτως ὥστε ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀκούωσιν ὁμοιόμορφα τὰ ἐκ τῆς πρώτης πηγῆς περιληφθησόμενα ἐν τῷ καθορισθησομένῳ κειμένῳ ᾄσματα τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν πιστεύομεν δὲ νὰ ὑπάρχῃ ἀντίρρησις εἰς τὸ ὅτι τὸ ὕδωρ εἶναι πάντοτε καθαρώτερον εἰς τὰς πηγὰς ἢ εἰς τὰ ρυάκια. Ἂν ἡ Ἐκκλησία δὲν θελήσῃ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐξακολουθήσῃ δὲ νὰ θεωρῇ ὡς ὑπ' Αὐτῆς ἐγκεκριμμένα ὅσα κατὰ καιροὺς ἐπιτήδειοι βιβλιοκάπηλοι κατώρθωσαν νὰ περιβάλωσι ταῦτα διὰ τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐγκρίσεως πλουσιοπαρόχως παρασχεθείσης ἐν τῷ παρελθόντι, δὲν θὰ ἔχῃ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇ σοβαρῶς περὶ βελτιώσεως καὶ θεραπείας τοῦ κακοῦ. Τὰ λεγόμενα ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀνέχεται τὸ σημερινὸν φραγκολεβαντινὸν μουσικὸν ἐξάμβλωμα, διότι δὲν ἔχει διὰ τίνος νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ, εἶναι λόγια τοῦ ἀέρος, ἂν μὴ καὶ πρόφασις ἀρνητικῆς ὑποστηρίξεως αὐτοῦ. Διότι ἐν τῷ ἐγγὺς παρελθόντι καὶ χοροὶ κατηρτίσθησαν καὶ ὁμοιόμορφον σύστημα ὑπεδείχθη. Καὶ ἐν τούτοις. Τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐν δημοσίᾳ ἐμφανίσει καὶ ἀπὸ βήματος ἐπισήμου ἐζητήθη ἡ ἐγκατάστασις τοῦ χοροῦ ἐκείνου — τοῦ φρενητιωδῶς χειροκροτηθέντος καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν λεγόντων ὅτι δὲν ἀρέσκονται εἰς τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν — εἰς ἕνα τῶν μεγάλων ναῶν, ὅπως ὁ λαὸς ἀκούῃ ἁγνὴν τὴν μουσικὴν ἐκείνην, ἥτις ἤχει ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἡ Ἐκκλησία ἔστρεψε τὸ πρόσωπον Αὐτῆς, διότι ἀναμφιβόλως, βλέπουσα διδόμενον οὕτωσὶ πέρας εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, δὲν ἤθελε νὰ δυσαρεστήσῃ ἐπιτηδείους τινάς, ἐμφανιζομένους ὡς τοὺς μόνους, δι' ὧν κανονίζεται τὸ κοινὸν μουσικὸν αἴσθημα καὶ γοῦστο. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων, θὰ ἦναι πολὺ ἀφελὴς ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἐπαναλάβῃ δὶς τὸ αὐτὸ σφάλμα, ἵνα ἐφαρμόζηται διηνεκῶς τὸ τοῦ μύθου «ἃ ἐγὼ λευκαίνω αὐτὸς ἀσβόλης πληροῖς».

Διατάξατε, Πανιερώτατε, τὸν καταρτισμὸν πολυμελῶν χορῶν, καθ' ὡρισμένους κανόνας καὶ ἀμέμπτως ἐκγυμναζομένων, καταρτίσατε σύστημα ἐκτελέσεως ὁμοιόμορφον, καύσατε τὰς ποικιλωνύμους τῶν βιβλιοκαπήλων φυλλάδας καὶ ἔχετε λελυμένον τὸ εἰς περιωπὴν μουσικοῦ ζητήματος ἀτόπως ἀναχθὲν κεκαθαρῶς ψαλτικὸν ζήτημα.

* * *

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΔΙ' ΟΠΕΡΕΤΤΑΝ

Κατὰ τὴν κηδείαν εὐσεβεστάτης τῶν Ἀθηνῶν δεσποίνης, ἧς ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἐψάλη ἐν τῷ ναῷ τοῦ πρώτου νεκροταφείου, συνέβη τὸ ἑξῆς ὅσον ἀσεβές, τοσοῦτον καὶ γελοῖον ἐπεισόδιον. Ἐχοροστάτει εἷς τῶν παρεδιμημούντων Ἀρχιερέων μετὰ δύο-τριῶν ἱερέων καὶ ἰσαρίθμων ἱεροδιακόνων. Τὸν δεξιὸν ἱεροψάλτην περιεκύκλωσαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι καὶ μετὰ βλοσυροῦ ὕφους κύπτοντες πρὸς τὰ στήθη τὴν κεφαλὴν των ἐκράτουν οἱ μὲν τὸ σεκόντο, οἱ δὲ τὸ μπάσο! Μεθ' ὅλην τὴν ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης, πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ παρακολουθήσαντες τὴν κηδείαν ἐξέσπασαν εἰς κρυφὰ πλὴν ζωηρὰ μειδιάματα. Ἦτο τόσον κωμικὸν τὸ πρᾶγμα, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, οἱ ἐκ τοῦ προχείρου ἀποτελέσαντες τὸ παπαδοψαλτικὸν ἐκεῖνο κόρο, ἐκάλυψαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὰ στόματά των, ἵνα ἡ φωνή των μὴ γίνῃ καταληπτὴ εἰς τὸ ἐκκλησίασμα! Καὶ τὸ ἀστειότερον, ὅτι δι' ἀνταλλαγῆς βλεμμάτων χαρωπῶν μεταξύ των ἐξέφραζον τὴν εὐχαρίστησίν των διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς παραστάσεως.

Ἵλεως γενέσθω ἡμῖν ὁ Κύριος!

ΔΗΛΩΣΙΣ

Αἰτούμεθα συγγνώμην παρὰ τῶν ἀξιοτίμων ἀναγνωστῶν τῆς «Νέας Φόρμιγγος» διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ φύλλου τοῦ μηνὸς Μαΐου, προελθοῦσαν ἐξ ἀπροόπτων τυπογραφικῶν δυσχερειῶν καὶ διά τινα παροράματα παρεισφρήσαντα ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ δηλοῦμεν, ὅτι τὰ φύλλα Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου θὰ ἐκτυπωθῶσιν εἰς ἓν διπλοῦν καὶ θὰ διανεμηθῶσι περὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου, ἕνεκα τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἀπουσίας τῶν Διευθυντῶν τῆς «Νέας Φόρμιγγος».

Παρακαλοῦνται οἱ ἀναγνῶσται τῆς «Νέας Φόρμιγγος νὰ εἰδοποιῶσι τὴν διεύθυνσιν διὰ πᾶσαν ἀνωμαλίαν περὶ τὴν λῆψιν τοῦ φύλλου.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

δὲν βαίνουσιν ἠδελφωμέναι καὶ παρ' ἡμῖν, ὁ ἀγὼν ὁ ἀντάξιος τοῦ ζήλου, τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς μουσικῆς μορφώσεως τῶν διδασκόντων ἐν Ἑλλάδι τὴν φωνητικὴν μουσικὴν θὰ κάμπτηται καὶ θὰ θραύηται πρὸ τῆς ἀγνοίας τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως τῶν διδασκομένων ταύτην. Ἂν λοιπὸν οἱ ἐκτελεσταὶ — ἀδιάφορον ποίας μουσικῆς — παραπαίοντες ἐξ ἀγνοίας καὶ στρεβλῆς διδασκαλίας ἀλλὰ καὶ μιμήσεως ἀκόμη, ὠθῶσι τὴν φωνὴν αὐτῶν ἄλλος πρὸς τὴν μύτην καὶ ἄλλος πρὸς τὴν κοιλίαν, εἰς τοῦτο τί πταίει ἡ μουσική; Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ κατήγοροι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς μανθάνοντες, ὅτι ἡ κακὴ ἐκτέλεσις καὶ ρινωλία οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν Βυζαντινὴν μουσικήν, ἅς εἶναι εὐλαβέστεροι πρὸς αὐτὴν οὐ μόνον ὡς μουσικὴν τοῦ Ἔθνους των, ἀλλὰ καὶ ὡς τέχνην, πρὸ τῆς ὁποίας ἀείποτε θὰ ἀποκαλύπτωνται οἱ ἀληθεῖς τῆς μουσικῆς μύσται καὶ ἐκτιμηταί.

* * *

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἀλλοιοῦται καὶ μεταβάλλεται ἡ φωνή, καλεῖται ***προφορά***, ὅτι διὰ τῆς ***βοηθείας τῶν πνευ-***

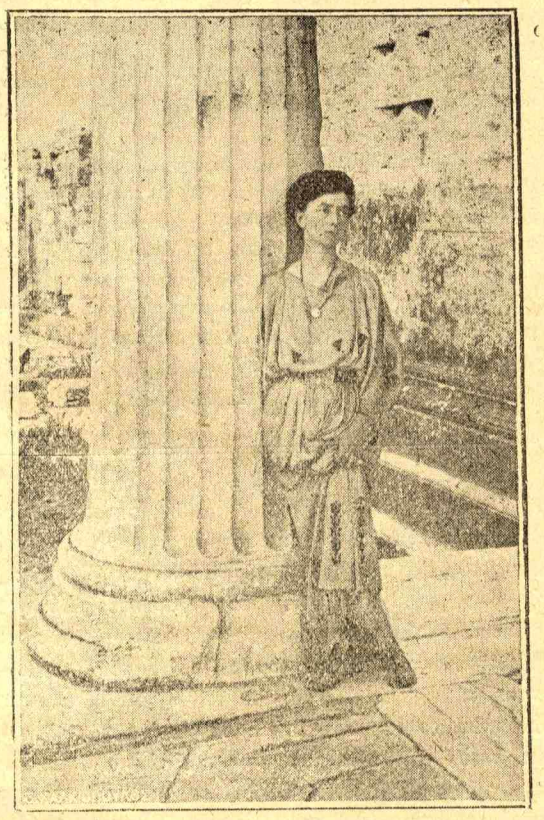

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΥΑ ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Δημοσιεύοντες, ὡς ὑπεσχέθημεν, τὴν εἰκόνα τῆς κ. Εὔας Ἀγγ. Σικελιανοῦ, ἀποδίδομεν ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ὑπέροχον καὶ ὑπερελληνίδα ταύτην κυρίαν, ἥτις, Ἀμερικανὶς τὴν καταγωγὴν, τὴν Ἑλλάδα ἔχει πλέον πατρίδα αὐτῆς, πρὸς ταύτην ἔχουσα ἐστραιμμένον τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀφιεροῦσα πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις.

Ἡ κ. Σικελιανοῦ, τὸ γένος Palmer, γεννηθεῖσα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἀνετράφη ἐν οἰκογενειακῷ περιβάλλοντι ἐπιστημονικῷ καὶ καλλιτεχνικῷ. Ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστήμίῳ Bryn Maur τῆς Πανσυλβανίας Ὁ πατὴρ αὐτῆς Courtlandt Palmer ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ πρόεδρος τοῦ Ninetanth Century Club, Συλλόγου ἐν ᾧ συνεζητοῦντο ἀνεξιθρήσκως καὶ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ πάσης θρησκείας αἱ διαφοραί. Ἡ μήτηρ αὐτῆς ἦτο ἱδρύτρια ἑτέρου Συλλόγου τῆς ἱστορίας τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ κ. Σικελιανοῦ ἔχει ἀδελφὸν διαπρεπῆ συνθέτην καὶ κλειδοκυμβαλιστὴν τὸν εὐφήμως ἐν Ἀμερικῇ γνωστὸν κ. Courtlandt Palmer καὶ ἀδελφὴν διακεκριμένην ζωγράφον. Ἀπὸ δεκατετραετίας ἐγκατασταθεῖσα ἐν Ἑλλάδι, συνεζεύχθη μετ' ἐγκρίτου γόνου τῆς Λευκάδος, τοῦ ποιητοῦ κ. Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, υἱοῦ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῶν ξένων γλωσσῶν Ἰωάννου Σικελιανοῦ.

Ἡ κ. Σικελιανοῦ ἀναβαπτίσασα τὸ ἀμερικανικώτατόν της πνεῦμα διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ μεταξὺ τῶν φιλελλήνων γενομένη ἡ πρώτη Ἑλληνίς, ἐξέμαθε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἣν ὁμιλεῖ καὶ γράφει ἀπταίστως κατὰ τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα. Δίδουσα ἑαυτὴν μοναδικὸν παράδειγμα πατριωτισμοῦ εἰς τὰς ξενομανεῖς Ἑλληνίδας, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεως αὐτῆς περιεβλήθη τὴν ἀπέριττον ἀρχαίαν ἑλληνικὴν περιβολὴν καὶ τὰ σανδάλια, μόνη ὑφαίνουσα καὶ κατασκευάζουσα πᾶν, οὗτινος ἔχει ἀνάγκην. Αἱ ἐν τῷ ἀρχοντικῷ οἴκῳ της ἐγκαταστάσεις θαυμασίων ἀργαλιῶν δι' ὧν ὑφαίνει ὑφάσματα, πρὸ τῶν ὁποίων ὠχριῶσι καὶ αὐτὰ τὰ τῶν μεγαλειτέρων εὐρωπαϊκῶν ἐργοστασίων, ἀποτελοῦσι δι' αὐτὴν τὴν μόνην οἰκιακὴν ἐνασχόλησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον μέσον πρὸς διδασκαλίαν καὶ διάδοσιν τῆς ὑφαντουργικῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἣν προθύμως διδάσκει εἰς πᾶσαν ποθοῦσαν νὰ ἐκμάθῃ τὴν τέχνην τοῦ ὑφαίνειν, ὅπως καὶ εἰς πλεῖστα φιλανθρωπικὰ καταστήματα.

Ἀλλ' ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἔχομεν καθῆκον νὰ τονίσωμεν ὕμνους θαυμασμοῦ πρὸς τὴν κ. Σικελιανοῦ εἶναι ἡ λατρεία αὐτῆς, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μουσικήν, ἧς τὴν πρώτην ἰδέαν ἔλαβε παρὰ τῆς ἀνδραδέλφης αὐτῆς Πηνελόπης Δούγκαν, τῆς ὁποίας ὡσαύτως ἐν ἑτέρᾳ στήλῃ δημοσιεύομεν τὴν συμπαθεστάτην μορφήν. Καὶ τὴν λατρείαν αὐτῆς ταύτην ἀπέδειξε μαθητεύσασα κατ' ἰδίαν ἐπὶ τετραετίαν ὅλην παρὰ τῷ κ. Κ. Ψάχῳ, παρ' οὗ καὶ ἐδιδάχθη τελείως τὴν Βυζαντινὴν ἐκκλ. μουσικήν, τὴν δημώδη Ἑλληνικὴν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀσιατικὴν ἀπταίστως. Ἡ κ. Σικελιανοῦ ἔχει φωνὴν συμπαθεστάτην. Ὑπερνικήσασα πάσας τὰς ἐκ τῆς ξενικῆς προφορᾶς φωνητικὰς δυσχερείας, ἐκτελεῖ θαυμασίως καὶ ἀπὸ μνήμης τὰ δυσκολώτερα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς μέλη, γράφει ἐκ πρώτης ἀκοῆς πᾶν ὅ,τι ἀκούσει καὶ μελοποιεῖ λίαν ἐπιτυχῶς, πράγματα τὰ ὁποῖα καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικοὶ καὶ ἱεροψάλται δυσκόλως καὶ σπανίως κατορθοῦσιν. Ἐμποτισθεῖσα καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἐνστερνισθεῖσα τὰς ἰδέας καὶ ἀρχὰς καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἰδανικὰ τοῦ καθηγητοῦ αὐτῆς κ. Ψάχου, ἀποτελεῖ σήμερον τὸν κυριώτερον καὶ ἰσχυρότερον παράγοντα ὅλης τῆς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς κινήσεως, ὁμιλοῦσα, γράφουσα καὶ διδάσκουσα ἀκόμη τὴν Βυζαντινὴν μουσικήν, οὐ μόνον ἐν τῷ «Ὠδείῳ Ἐθνικῆς Μουσικῆς», ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως εἰς ὅσους καὶ ὅσας ἐπιθυμοῦσι νὰ λάβωσιν ἰδέαν τῆς τόσον ὑπ' αὐτῶν παραμελη-θείσης καὶ ἀδικηθείσης μουσικῆς τοῦ ἔθνους των. Αἱ διαλέξεις ἰδίως αὐτῆς ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἀποκαλύπτουσιν αὐτὴν μίαν φυσιογνωμίαν καὶ διάνοιαν ὑπέροχον, ἥτις, ὡς ἀνατόμος διεισδύουσα εἰς τὰς κοινωνικὰς τοῦ τόπου ἀνάγκας, δίδει διδάγματα πρακτικὰ καὶ σωτήρια διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν ἐργατικῶν ἰδίως τάξεων.

Εἰς τὴν κ. Σικελιανοῦ ὀφείλεται ἡ ἔκδοσις τοῦ πρωτοτύπου συγγράμματος τοῦ κ. Ψάχου «Ἡ παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς» εἰς αὐτὴν δὲ καὶ μόνην ὀφείλεται καὶ πᾶσα ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία πρὸς κατασκευὴν τοῦ μεγάλου πνευστοῦ ὀργάνου τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν εὐγενέστερον καὶ ὡραιότερον πόθόν της. Διότι γνώστης τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς καὶ τοῦ Κλειδοκυμβάλου, ὑπὲρ πάντα ἄλλον γνωρίζει, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀνέχεται τὴν δολοφονίαν, ἣν ὑφίσταται ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ διὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κλειδοκυμβάλου καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν ὀργάνων.

Καὶ διὰ τοῦτο μετὰ ζήλου ἀπαραδειγματίστου καὶ ἐπιμονῆς ἀμερικανικῆς καταγίνεται ἤδη εἰς τὴν συλλογὴν ἐράνων πρὸς κατασκευὴν τοῦ νέου ὀργάνου, καταρτίσασα μάλιστα καὶ εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἐπιτροπήν. Ἡ κ. Σικελιανοῦ ἐξέδωκε τελευταίως εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος τὰς ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρίᾳ γενομένας διαλέξεως αὐτῆς, ὧν ἡ τρίτη περὶ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἑτέραν αὐτῆς διάλεξιν, γενομένην ἐν τῷ «Παρνασσῷ» κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ Γυναικείου Συνεδρίου, ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἡμῶν φύλλον ὁλόκληρον.

Γνωρίζομεν πόσον προσκρούομεν εἰς τὴν παροιμιώδη μετριοφροσύνην καὶ ἀγαθότητα τῆς εὐγενεστάτης κ. Σικελιανοῦ. Ἀλλ' ἡ «Νέα Φόρμιγξ» ἧς ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον μοχλόν, εἶχε καθῆκον κατ' ἰδιαιτέραν ὅλως ἐξαίρεσιν, δημοσιεύουσα τὴν εἰκόνα αὐτῆς νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν μουσικὸν κόσμον τὴν ὑπέροχον ταύτην λάτρην τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ νὰ εὐχηθῇ, ὅπως ὁ Ὑψιστος χαρίζῃ αὐτῇ ὑγείαν καὶ πᾶν ἀγαθὸν διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, τῆς ὁποίας ἐν ἡμέραις καταπτύστου ξενολατρείας ἀποτελεῖ τὸν εὐγενέστερον θαυμαστὴν καὶ τὸν θετικώτερον προασπιστήν.

Σημείωσις: Ἡ κ. Εὔα Σικελιανοῦ οὐδεμίαν ἀπολύτως σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Ἰσιδώραν Δούγκαν, τὴν γνωστὴν ἐν Εὐρώπῃ χορεύτριαν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χορῶν.

† ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΟΥΓΚΑΝ

Τὰ ἐν τῷ παρόντι φύλλῳ δημοσιευόμενα δύο ὡραῖα τῆς Λευκάδος δημώδη ᾄσματα ἐγράφησαν κατ' ἀπαγγελίαν τῆς μακαρίτιδος Πηνελόπης Ρ. Δούγκαν, ἀδελφῆς τοῦ κ. Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, συζευχθείσης τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἰσιδώρας Δούγκαν Ραϋμόνδον Δούγκαν. Ἡ μακαρίτις, κεκτημένη μουσικὴν ἰδιοφυΐαν σπανίαν καὶ φωνὴν ἐξόχως ὡραίαν καὶ γλυκεῖαν, ἐγίνωσκε κατὰ βάθος τὰ δημώδη Ἑλληνικὰ ᾄσματα καὶ ἐξετέλει ταῦτα θαυμασίως διά τε τῆς φωνῆς καὶ τοῦ αὐλοῦ. Ἡ Πηνελ. Δούγκαν, Ἑλληνὶς μέχρι μυελοῦ ὀστέων περιῆλθε τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν ἐν ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ περιβολῇ καὶ διὰ τῆς ἡδυτάτης καὶ ἐκφραστικωτάτης φωνῆς αὐτῆς, προεκάλει τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ξένων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μουσικήν. Τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν καὶ τὴν γραφὴν αὐτῆς ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ κ. Κ. Ψάχου. Πλὴν ταύτης ὅμως καὶ τῆς Δημώδους ἐγίνωσκε καὶ τὴν Κινεζικὴν μουσικὴν μετὰ τῆς γραφῆς αὐτῆς, ὅπως καὶ ὅλα τὰ εἴδη τῶν Κινεζικῶν αὐλῶν, οὓς ἐχειρίζετο θαυμασίως. Ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ, συνεπείᾳ τῶν κόπων καὶ τῆς αὐστηρᾶς ἑλληνικῆς διαίτης εἰς ἣν ὑπέβαλλεν ἑαυτὴν, ὑπέκυψε πρὸ τετραετίας εἰς τὸ μοιραῖον ἐν Ἐλβετίᾳ, τῆς ἐπιστήμης οὐδὲν ἰσχυσάσης πρὸς διάσωσιν τῆς ἁγνῆς ταύτης ἑλληνικῆς ψυχῆς.

μόνων μορφοῦται ἡ φωνὴ ἐν τῷ ***λάρυγγι*** καὶ ὅτι ὡς ***ὕλη*** αὐτῆς χρησιμεύει ***ὁ ἀναπνεόμενος ἀήρ***. Ἡ φωνὴ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ λάρυγγος, ποικίλας δὲ μεταβολὰς ἀλλοιώσεις ὑφισταμένη, παράγει τοὺς ***φθόγγους***.

Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ φωναὶ διακρίνονται εἰς ***βαρείας, εἰς μέσας καὶ εἰς ὀξείας***, ὅτι δὲ καὶ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν ποιεῖται χρῆσιν ἡ μουσική. Ἀλλ' ἡ φυσικωτέρα καὶ διαρκεστέρα φωνὴ εἶναι ἡ καλουμένη ***μέση***, ἥτις ἀποφεύγουσα τὰς ἀκρότητας, εἶνε ἡ μόνη κατάλληλος πρὸς φυσικωτέραν καὶ ἀνετωτέραν ἐκδήλωσιν τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων, μόνη αὕτη μὴ καταπονοῦσα οὔτε τὸν ᾄδοντα, οὔτε τοὺς ἀκούοντας. Τῶν ἄλλων δύο φωνῶν, τῆς

ΔΗΜΩΔΗ Α$_1$ΣΜΑΤΑ

Λευκάδος

Ὁ Μάης

Κατ' ἀπαγγελίαν
† Πηνελόπης Ρ. Δούγκαν
τὸ γένος Σικελιανοῦ

Ρυθμὸς ἑπτάσημος — Ἦχος Δι

Β' Ἐπίτριτος — ◡ — — (= ◡ — ◡ ◡ ◡)

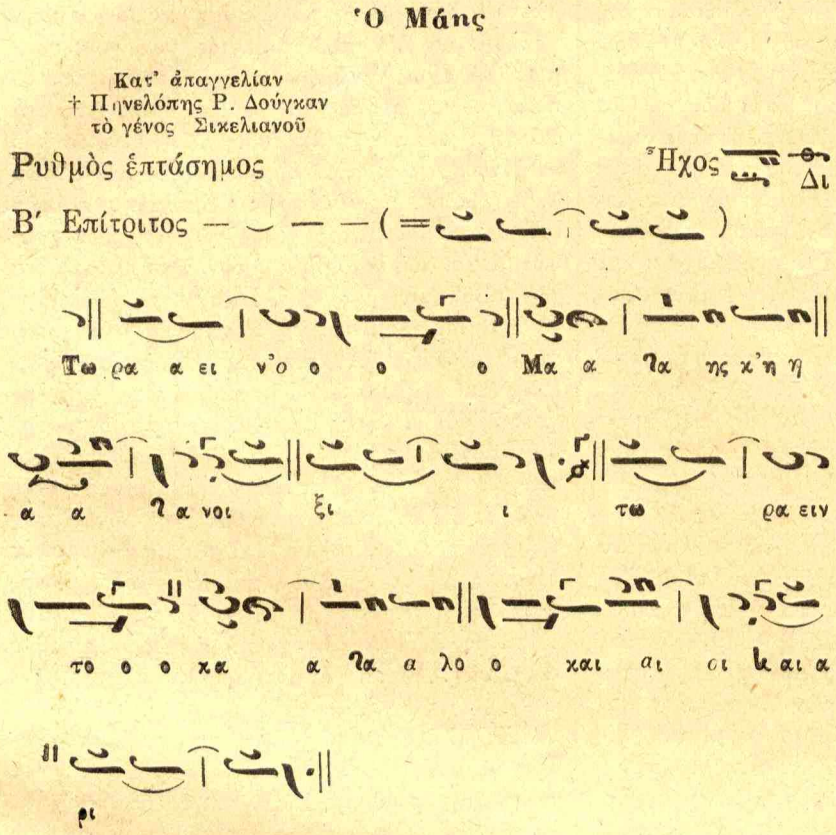

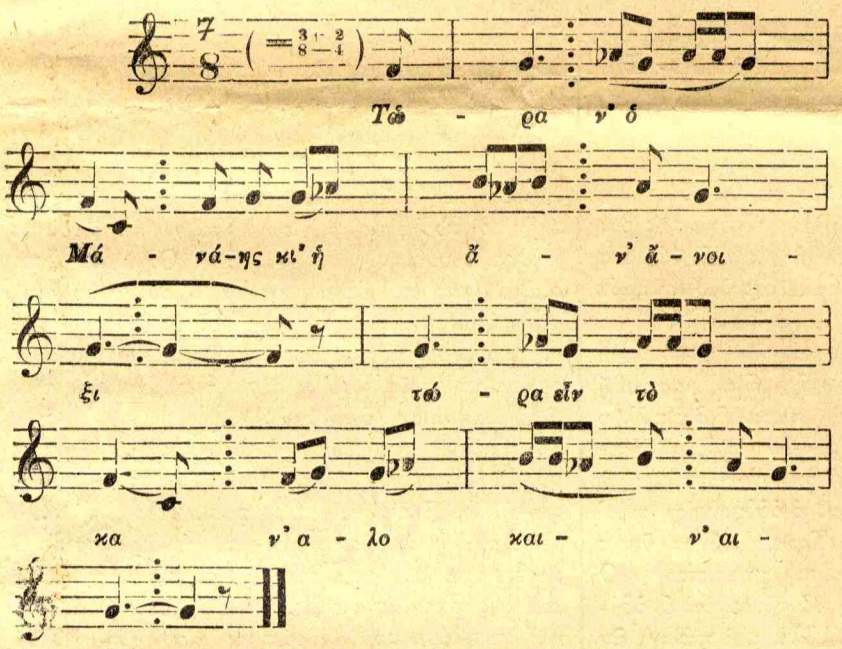

Τώρα εἶν' ὁ Μάης κ' ἡ ἄνοιξι τώρα εἶν' τὸ καλοκαῖρι
τώρα κι' ὁ ξένος βούλεται 'ς τὸ σπίτι του νὰ πάῃ.
Νύχτα σελόνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλλιγόνει.
βάνει τὰ πέταλα χρυσᾶ καὶ τὰ καρφιὰ ἀσημένια
καὶ τὰ καλλιγοσφύρια του κ' ἐκειὰ μαλαματένια.
Κ' ἐκίνησε τ' ἀφέντη ὁ γυιὸς νὰ πάῃ ν' ἀρρεβωνιάσῃ
καὶ πῆγε κι' ἀρρεβώνιασε 'ς τοῦ Μάη τὸ περιβόλι.
Κ' ἐκεῖ ἴσκιος δὲν ἤτανε νὰ κάτσουν ἡ κυράδες
κ' ὁπλώσαν τὰ βελέσια τους καὶ 'κάτσαν ἡ κυράδες.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.— Οἱ τόνοι La♭ καὶ Si οὐδὲ κατ' ἐλαχίστην προσέγγισιν ἀποδίδουσι τοὺς τόνους Κε καὶ Ζω τῆς χρωματικῆς κλίμακος τοῦ Β' ἤχου. Εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον θὰ ὑποδείξωμεν πῶς δέον νὰ γράφωνται οἱ χρωματικοὶ ἦχοι εἰς τὸ πεντάγραμμον

Τὸ κλῆμα τοῦ Ἅϊδονα

Ρυθμὸς τετράσημος ἐκ προκελευσματικῶν ◡ ◡ ◡ ◡ = ◡ — ◡ ◡ ◡ καὶ Σπονδείων — — = ◡ ◡ μετ' ἐξαιρέσεων δύο ἑξασήμων ἐν τῇ Β' στροφῇ σχήματος Ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος, ἔχοντος θέσιν τετράσημον ἐκ δύο δισήμων λελυμένων καὶ ἄρσιν δίσημον μακρὰν =

◡ ◡ ◡ ◡ — — = ‖ ◡ ◡ ◡ ◡ — ◡ ◡ ‖ Ἦχος Πλ. χ

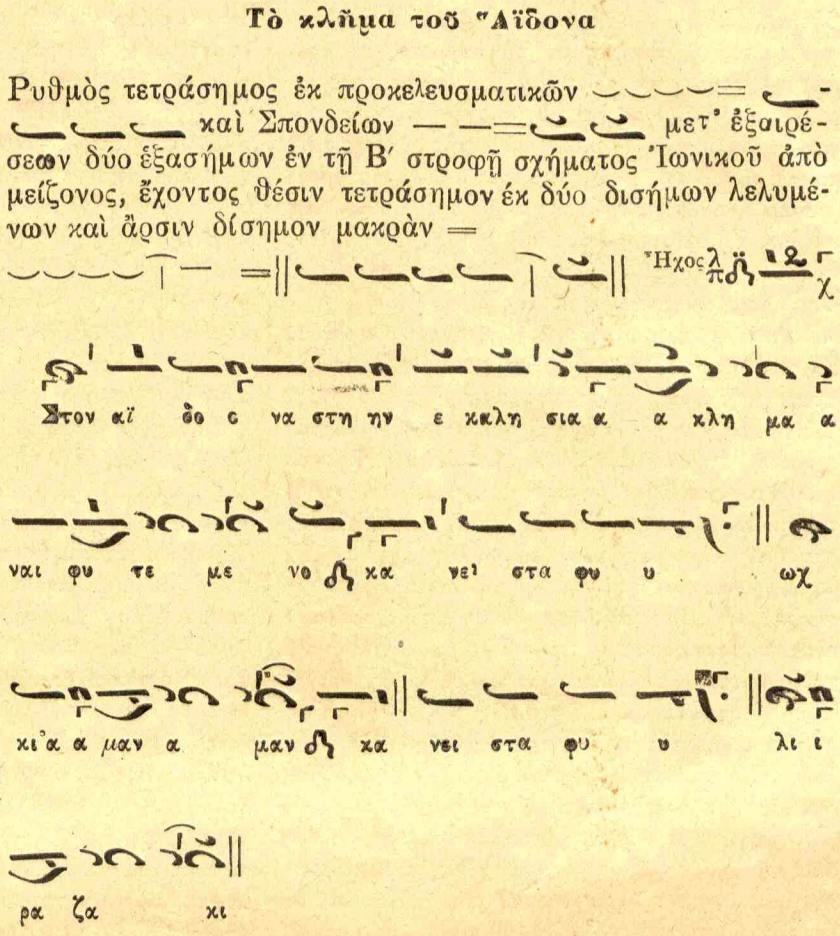

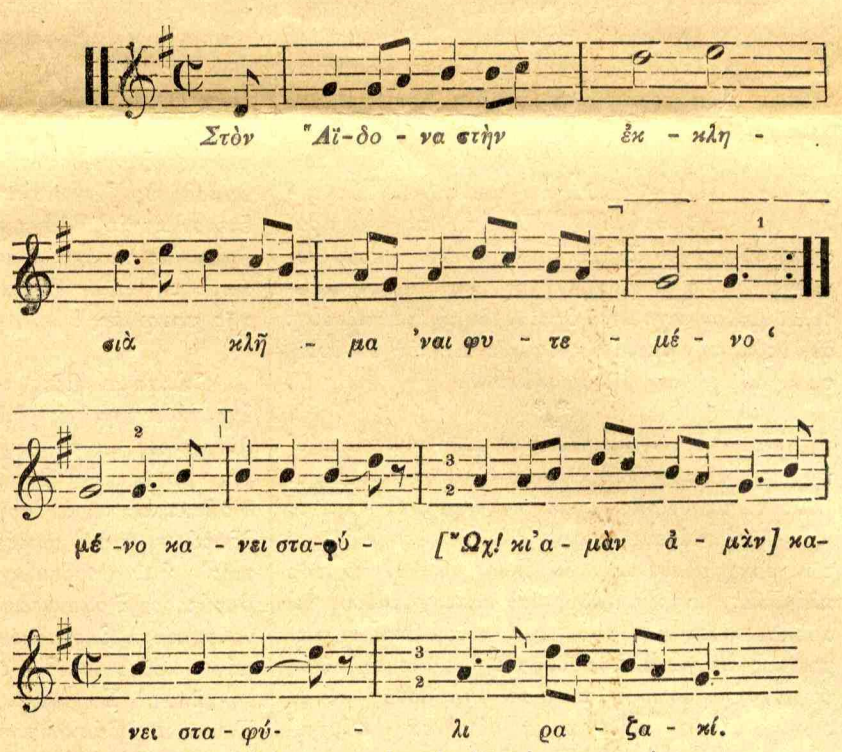

Στὸν Ἅϊδονα(*) 'ς τὴν ἐκκλησιὰ κλῆμα'ναι φυτεμένο.
Κάνει σταφύλι ραζακί, κάνει κρασὶ μοσχάτο.
Ὅσες μανάδες κι' ἂν τὸ πιοῦν καμμιὰ παιδὶ δὲν κάνει.
Νά θε' τὸ πιῇ κι' ἡ μάνα μου νὰ μὴ μὲ κάνῃ ἐμένα.
Ποῦ μ' ἔκανε τ' ἐξέστησε ; Ποῦ μ' ἔχει τί παντέχει ;

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.— Ὁ τόνος Si δὲν ἀποδίδει τὸν τόνον Ζω τῆς διατονικῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου τετάρτου, ὅστις δὲν εἶναι μείζων ἀλλ' ἐλάσσων φυσικός.

(*) Ἅϊδονας = Ἅγιος Δονᾶτος, κατὰ συγκοπὴν τῆς καταλήξεως : τος. Τοποθεσία τῆς Λευκάδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχε ναΐδριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Δονάτου, πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας.

ὀξείας καὶ τῆς βαρείας, σπανίως καὶ κατ' ἐξαίρεσιν πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις. Αἱ ὀξεῖαι φωναὶ εἶναι λεπτότεραι καὶ εὔθραστοι. Δι' αὐτῶν καταπονεῖται ὁ λάρυγξ, ἡ δὲ καταπόνησις αὕτη μεταδίδεται εἰς τοὺς κροτάφους καὶ διὰ τῶν κροτάφων εἰς αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον. Αἱ βαρεῖαι ἐξ ἄλλου φωναί, ἔχουσαι κάτι τὸ μυστηριῶδες, ἀκούονται ὡσεὶ ἐξερχόμεναι ἀπὸ σπηλαίου τινὸς καὶ ἔχουσιν ἄκουσμα μονότονον. Ὁπωσδήποτε ὅλα τὰ εἴδη ταῦτα τῶν φωνῶν καθ' ὡρισμένας περιπτώσεις συνενοῦνται. Ἀλλ' ἡ συνένωσις καὶ χρῆσις αὐτῶν πρέπει νὰ γίνηται μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ της ἐκ φύσεως φωνὴν ἀσθενῆ. Διὰ τῆς τεχνικῆς ὅμως ἀσκήσεως καὶ χρήσεως ἡ ἀσθενὴς αὕτη φωνὴ δύναται καὶ ν' αὐξηθῇ καὶ ὕψος ν' ἀποκτήσῃ. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ θώραξ καὶ αὐτοὶ οἱ πνεύμονες δύνανται διὰ τῆς τεχνικῆς ἐξασκήσεως νὰ ἐνισχυθῶσι καὶ ἀναπτυχθῶσιν, ὅταν ὁ λάρυγξ καὶ αἱ φωνητικαὶ χορδαὶ δὲν ἔχωσιν ὑποστῇ βλάβην τινά. Πᾶς ὅστις, τυχὼν καλῆς διδασκαλίας καὶ ἐξασκήσεως, δύναται νὰ παράγῃ μέσην φωνὴν εὐκόλως καὶ ἀνεπιλήπτως, διὰ τῆς εὐστροφίας καὶ

τῆς εὐκαμψίας δύναται νὰ φθάσῃ καὶ τὰς ὀξείας καὶ τὰς βαρείας φωνάς. Εἶναι ἡ μέση βαθμὶς τῆς κλίμακος ἡ μέση φωνή. Ὁ στερούμενος ταύτης μόνον δι' ἀποτόμων ἁλμάτων, ἀπαιτούντων μεγίστην δύναμιν καὶ ἐπιτηδειότητα, δύναται νὰ πηδᾷ ἀπὸ τῆς βαρείας εἰς τὴν ὀξεῖαν φωνὴν καὶ τἀνάπαλιν, ὅπερ σπανιώτατον. Διὰ νὰ ἀσκήσῃ τις τὴν φωνήν του πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἐκ τῶν χαμηλῶν πρωτίστως τόνων. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ φυσιολογία εἰς τὴν πεῖραν παραδίδει τὴν διάρθρωσιν τῆς φωνῆς, τοὺς ποικίλους αὐτῆς χρωματισμοὺς καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἤχων. Ἀλλ' ὁ μόνος κύριος τῆς τέχνης τοῦ ᾄδειν (ὅπως καὶ τοῦ λαλεῖν) εἶναι τὸ *οὗ*, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἐσαεὶ θὰ ἦναι ὁ πρῶτος τῆς τέχνης ταύτης διδάσκαλος.

Δὲν ἀναφέρω πῶς διακρίνονται οἱ βαρεῖς τόνοι ἀπὸ τῶν ὀξέων, οὔτε πῶς παράγονται οὗτοι. Πάντα ταῦτα διδάσκει ἡ φυσιολογία, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνομεν διατὶ ἡ ὑπέρμετρος χρῆσις τόνων ὑψηλῶν καταπονεῖ τὸν ᾄδοντα καὶ διατὶ αἱ ἄνευ μέτρου κραυγαὶ καθιστῶσι χαλαροὺς τοὺς φωνητικοὺς συνδέσμους, οἵτινες χάνοντες τὴν φυσικὴν αὐτῶν ὑγρότητα, τὴν προερχομένην ἐκ τῶν βλενογόνων τοῦ λάρυγγος ἀδένων, προκαλοῦσι δίψαν περισσοτέραν εἰς τοὺς ἀοιδοὺς καὶ τοὺς ῥήτορας. Θέλω νὰ τονίσω μόνον, ὅτι εἶναι μεγίστη ἔλλειψις τοῦτ' αὐτὸ ***φωνοκτονία*** ἡ ἀπουσία τοῦ μαθήματος τῆς φυσιολογίας τῆς φωνῆς ἐκ τῶν ὨΙδείων. Διότι, ἵνα καταστῇ ὁ ἀοιδὸς ἱκανὸς μετὰ πλείονος ἀκριβείας νὰ παρατηρῇ τὰς φάσεις τῆς φωνῆς του, τὸ δὲ οὗς αὐτοῦ ἀσφαλέστερον νὰ δύνηται νὰ κρίνῃ, ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ κατὰ βάθος καὶ κατὰ πλάτος τὸ ὄργανον, τοῦ ὁποίου ποιεῖται χρῆσιν.

Εἰς τὴν καλὴν ἀπαγγελίαν ὅμως μεγάλως συντείνει καὶ ἡ γλῶσσα. Τὰ σύμφωνα εἶναι ὁ σκελετὸς τῶν λέξεων, αἵτινες διὰ μόνον τούτων σωματοποιοῦνται. Εἶναι δυνατὸν ν' ἀνασχηματίσῃ τις λέξιν τῆς ὁποίας ἔμειναν μόνον τὰ σύμφωνα, οὐχὶ ὅμως καὶ μόνον τὰ φωνήεντα. Ἡ ἕνωσις δὲ τῶν φωνηέντων ἀποτελεῖ τὴν προφοράν. Δὲν δύναταί τις νὰ προφέρῃ σύμφωνον ἂν μὴ ἑνώσῃ τοῦτο μετὰ φωνήεντος. Τὸ δὲ φωνῆεν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀποτελεῖ μόνον ἦχον τὸν ὁποῖον ἐκπέμπει τις, οὐχὶ δὲ λέξιν, τὴν ὁποίαν προφέρει διὰ τοῦ συνδυασμοῦ συμφώνων καὶ φωνηέντων.

* * *

Παρακολουθήσωμεν ὅμως πῶς γίνεται παρ' ἡμῖν ἡ διδασκαλία τῆς φωνητικῆς μουσικῆς. Ἀκούει τις σειρὰς ἀνάρθρων ἤχων α, ε, ι, ο, ου, διερχομένους ταχυφωνουργικῶς δι' ὅλων τῶν συγχορδιῶν καὶ δι' ὅλων τῶν τόνων τῆς κλίμακος, ἀνερχομένους καὶ κατερχομένους δι' αὐξήσεων καὶ μειώσεων, καὶ αὐξομειώσεων καὶ μειοαυξήσεων, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ἀκούσῃ σύμφωνα. Θὰ ἀκούσῃ τουτέστι ἀνάρθρους μόνον φωνάς, αἵτινες εἴθισται νὰ λέγωνται Γυμνάσματα. Τὰ Γυμνάσματα ὅμως ταῦτα εἶναι προωρισμένα ἵνα διδάξωσιν εἰς τὸν μαθητὴν πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ᾄδῃ ᾄσματα, οὐχὶ διὰ μόνον φωνηέντων βεβαίως συντεθειμένα. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν γυμνάσματός τινος ἀκούει τις ὁπωσδήποτε ἀποδιδομένους εὐκρινῶς τοὺς τόνους, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ᾄσματος μετὰ λέξεων οὐδεμίαν λέξιν σχεδὸν δύναται ν' ἀντιληφθῇ. Ἢ καὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ ἀκούσῃ λέξεις τινάς, θὰ ἔλθωσιν αὗται εἰς τὰ ὦτά του τελείως παραμεμορφωμέναι. Σημειωτέον δέ, ὅτι τοῦτο συμβαίνει προκειμένου περὶ ξένης γλώσσης καὶ μουσικῆς, ἐν αἷς διδάσκονται αἱ Ἑλληνίδες τὴν τέχνην τοῦ ᾄδειν. Ἂν θελήσῃ τις ν' ἀκούσῃ αὐτὰς ἐνῷ ᾄδουσι κανὲν ᾆσμα ἑλληνικὸν τήν τε λέξιν καὶ τὴν μουσικήν, ἢ εὐρωπαϊκὸν διὰ ἑλληνικῶν λέξεων, ἔ! τότε δὴ τότε θὰ χάσῃ τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ καὶ θὰ ἐρωτᾷ διαρκῶς τὸν πλησίον του εἰς ποίαν γλῶσσαν τραγουδεῖ ἡ ᾄδουσα ἢ ὁ ᾄδων.

Καὶ τὸ κακὸν δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως καλῶν διδασκάλων τοῦ ᾄσματος, διότι εὐτυχῶς ἔχομεν τοιούτους ἄριστα μεμορφωμένους. Τὸ κακὸν ἔγκειται εἰς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν διδακτικοῦ συστήματος, στηριζομένου οὐ μόνον ἐπὶ τῶν γυμνασμάτων καὶ τῶν ταχυφονουργιῶν τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ ἄλλου Εὐρωπαίου μαέστρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ βάσεων ἐπιστημονικῶν, ἐπεκτεινομένων ἀπὸ τῆς φυσιολογίας τῆς φωνῆς μέχρι τῶν γενικῶν νόμων τῆς καλλιεργείας τῆς φωνῆς, τῆς ἀπαγγελίας, τῆς προφορᾶς, τῆς ἀναπνοῆς καὶ ὅλων ἐκείνων, ἅτινα καθιστῶσι τὸ μάθημα τῆς φωνητικῆς μουσικῆς ἐπιστημονικόν, οὐχὶ δ' ἐμπειρικόν.

Ἀλλά τις ἐκ τῶν μετὰ σοβαρότητος ἀξιούντων νὰ ἔχωσι γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἠθέλησέ ποτε νὰ ἀκούσῃ τῆς γνώμης ἐκείνων, οἵτινες καὶ πολλὰ ἐδιδάχθησαν καὶ πλείονα ἐμελέτησαν καὶ πλεῖστα δύνανται νὰ διδάξωσιν αὐτούς; Ὅλη αὐτῶν ἡ προσπάθεια συνίσταται εἰς τὸ πῶς νὰ παρουσιάσωσι φωνὰς ἠσκημένας εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσι δίκην φωνογράφου ὅ,τι ἡ ἕξις κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτάς, ἄνευ κανόνων, ἄνευ ἐπιγνώσεως, πλὴν διὰ μόνης τῆς στοματικῆς παραδόσεως, εἰς ἣν τὸν κυριώτερον πάλιν ρόλον παίζει οὐχὶ ἡ ζῶσα φωνὴ τοῦ διδάσκοντος, ἀλλ' ἡ νεκρὰ τοιαύτη τοῦ κλειδοκυμβάλου. Σπανίως, ἂν μήποτε, θὰ ἀκούσῃ τις τὴν φωνὴν τοῦ διδάσκοντος. Ἡ μόρφωσις τῆς φωνῆς ἐπαφίεται κυρίως εἰς μόνα τὰ πλῆκτρα τοῦ κλειδοκυμβάλου, τῶν ὁποίων ὡρισμένον ἀριθμὸν, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς φωνῆς εἰς ὃ κατατατάσσεται, εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ μαθητὴς ν' ἀνέρχηται καὶ νὰ κατέρχηται διὰ τῶν λεγομένων γυμνασμάτων. Διατὶ τοῦτο; Τὴν ἐξήγησιν ἃς δώσωσιν οἱ νομίζοντες, ὅτι φωνητικὴ μουσικὴ εἶναι τὸ ν' ἀνοίγῃ τις τὸ στόμα μέχρις ἐξαρθρώσεως καὶ νὰ ἐκπέμπῃ φωνὰς ἀνάρθρους. Ἂν μάλιστα λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν καὶ ἕτερον κακὸν, θὰ ἔχῃ πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς βαβυλωνίας ταύτης, ἥτις ἐν Ἀθήναις καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς καλεῖται ***διδασκαλία τῆς μονῳδίας***!

* * *

Ἕκαστον εἶδος τῆς φωνῆς ἵνα μορφωθῇ ἔχει ἀνάγκην νὰ διδαχθῇ παρὰ διδασκάλου ἀνήκοντος εἰς ταύτην ἢ εἰς τὴν ἄλλην θέσιν τῆς φωνῆς. Ὁ βαρύτονος δηλονότι πρέπει νὰ διδάσκηται παρὰ βαρυτόνου, ὁ ὀξύφωνος παρ' ὀξυφώνου καὶ καθεξῆς. Ταῦτα πάντα ὅμως παρ' ἡμῖν οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν. Ὁ βαρύτονος διδάσκεται παρ' ὀξυτόνου καὶ ὁ ὀξύνονος παρὰ βαρυτόνου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἂν μόνον τοῦτο συνέβαινε, τὸ κακὸν θὰ ἐμετριάζετο κἄπως. Συμβαίνει ὅμως κἄτι χειρότερον. Γυναῖκες διδάσκουσιν εἰς ἄνδρας καὶ ἄνδρες εἰς γυναῖκας! Ἀλλ' ἡ φωνὴ τοῦ διδασκομένου κατὰ φυσικὸν κανόνα μιμεῖται τὴν φωνὴν τοῦ διδάσκοντος. Καὶ ἔχομεν οὕτω ***ὀξυφώνους***, καθισταμένους διὰ τῆς γυναικείας διδασκαλίας ***θηλυφώνους***, βαρυτόνους δὲ, προσπαθοῦντας νὰ λεπτύνωσι τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ νὰ προσαρμόζωσι ταύτην πρὸς τὴν φωνὴν τῆς διδασκαλίσσης των. Δι' ὅλων τούτων οὐδένα θέλω νὰ θίξω Ὑποδεικνύω ἁπλῶς, ὅτι ἐλλείπει παρ' μῖν σύστημα διδασκαλίας τέλειον καὶ πλῆρες, διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὁποίου εἶχε καθῆκον νὰ φροντίσῃ πρωτίστως ἡ κατὰ τὴν ὁδὸν Πειρριῶς ἑκατομμυριοῦχος Σχολὴ τοῦ Κλειδοκυμβάλου, μὴ δαπανῶσι ἐφ' ἃ μὴ δεῖ πλοῦτον ἐθνικόν. Καὶ προβάλλω ἤδη τὸ ἐρώτημα. Ἂν διὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν ᾆσμα, ἡ διδασκαλία τοῦ ὁποίου ὑποτίθεται ὅτι γίνεται καθ' ὡρισμένον σύστημα, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσωσιν ὅ,τι ἐπιβάλλει ἡ τέχνη καὶ ἐπιζητεῖ καὶ ἀξιοῖ ἡ ἀκοή, πῶς ἔχουσι τὴν τόλμην νὰ ἔχωσι γνώμην προκειμένου περὶ μουσικῆς τελείως εἰς αὐτοὺς ἀγνώστου, μουσικῆς ἐχούσης ἴδιον σύστημα ἀπαγγελίας, ἴδιον ἦθος, ἴδιον ὕφος, ἰδίους νόμους, ἰδίους κανόνας; Ἂν μίαν λέξιν κἂν δὲν δύναταί τις ν' ἀκούσῃ ἐκ τῶν ἀπαγγελλομένων διὰ τοῦ ᾄσματός των, πῶς τολμῶσι νὰ ἔχωσι γνώμην περὶ μουσικῆς, τῆς ὁποίας κύριος σκοπὸς καὶ κυρία βάσις εἶναι ἡ διὰ τῆς μουσικῆς ἀπόδοσις τῶν ἐννοιῶν τοῦ κειμένου μέχρις αὐτῶν τῶν λέξεων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν γραμμάτων; Ἐμελέτησαν τὴν ἱστορίαν τοῦ ᾄσματος ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, τὴν διασωθεῖσαν διὰ τῶν Βυζαντινῶν; Ἐμελέτησαν, ἢ ἠθέλησαν νὰ μάθωσι τίνα σκοπὸν προτίθεται ἡ μουσικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις, ἐξαιρουμένων τῶν δι' ὡρισμένους τεχνικοὺς λόγους καὶ δι' ὡρισμένας περιστάσεις ἀργῶν μελῳδημάτων, οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ μία θαυμαστὴ καὶ καταπλήσσουσα εἰς εὐκρίνειαν ἐμμελὴς ἀνάγνωσις, ἀποδίδουσα τὴν ἔννοιαν καὶ τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τόνους; Τίποτε ἐξ ὅλων τούτων. Μόνος δ' αὐτοὺς ὅρος συγκρίσεως εἶναι τὸ ᾆσμα τὸ Εὐρωπαϊκόν. Ἡ ***καλλιτεχνικὴ ἀπαγγελία τοῦτο ἀπαιτεῖ*** (!) θὰ σᾶς ἀπαντήσωσιν.

* * *

Ἀλλ' ἵνα συμπληρώσω τὴν περὶ ἀπαγγελίας μελέτην μου ὀφείλω ἓν ἀκόμη ἐπιχείρημα τῶν κατηγόρων τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς νὰ καταρρίψω. Ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ λέγουσα ἔχει θέσει ὅρια φωνητικὰ, ἐντὸς τῶν ὁποίων καὶ μόνον δύναται νὰ περιστρέφηται ἡ φωνὴ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κατηγορίας. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν εἷς ψάλτης, ὅσον καλλίφωνος καὶ ἂν ἦναι νὰ ψάλλῃ εἰς ὅλας τὰς φωνὰς καὶ νὰ ὑποκαθιστᾷ οὕτω καὶ τὸν ὑψίφωνον καὶ τὸν βαρύτονον; Οἱ ταῦτα λέγοντες ἀγνοοῦσι τελείως ἐπὶ τίνων κανόνων ἐμελοποιήθη ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ ὁποῖον εἶδος ἐκτελέσεως ἀκολουθεῖ. Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ ἔχει, ὡς γνωστόν, ὀκτὼ ἤχους, διὰ τῶν ὁποίων ἀποδίδονται πάσης μουσικῆς αἱ μελῳδίαι, Οἱ ἦχοι οὗτοι διαιροῦνται εἰς ὀξυτέρους καὶ βαρυτέρους (κυρίους καὶ πλαγίους). Ἀλλ' οἵ τε ὀξύτεροι καὶ οἱ βαρύτεροι περιστρέφονται ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων, τὰ ὁποῖα κυρίως δὲν ὑπερβαίνουσι τὴν μίαν διαπασῶν (ὀκτάβαν).

Τὰ μέλη τουτέστιν ἑκάστου ἤχου ἔχουσι κυρίαν βάσιν τὴν μέσην φωνήν. Ἡ δὲ μέση φωνή, ὡς εἶπον, εἶναι ἡ φυσικωτέρα, ἡ στερεωτέρα, ἡ ἀκαμπτοτέρα καὶ ἡ διαρκεστέρα. Διότι, ἀποφεύγουσα τὰς ἀκρότητας τῆς ὀξείας καὶ τῆς βαρείας φωνῆς, ἐκφράζει ἐν ἀνέσει καὶ φυσικότητι τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Τῶν ἄλλων θέσεων τῆς φωνῆς ἡ Βυζαντινὴ μουσική, ὅπως καὶ ἡ δημώδης, σπανίως ποιοῦνται χρῆσιν καὶ ταύτην, ὁσάκις τὸ νοούμενον μιᾶς λέξεως ἢ φράσεως, δυνάμει τοῦ νόμου τῆς μιμήσεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς μελοποιΐας ἐν τῇ ἐκκλ. ἡμῶν μουσικῇ, πρέπει νὰ ἐξωτερικευθῇ καὶ νὰ παρασταθῇ διὰ μουσικῆς γραμμῆς ὀξείας ἢ βαρείας. Διότι εἶναι ἐπιτετραμμένον εἰς τὴν ἡμετέραν μουσικὴν νὰ ὑπερπηδῶνται τὰ ἐντὸς μιᾶς κυρίως διαπασῶν περιστρεφόμενα ὅρια τῶν ὀκτὼ ἤχων της, ὁσάκις παρεμπίπτει μία λέξις σημαίνουσα ***ὕψος*** ὅπως λ. χ. ***οὐρανὸς***, ***ὄρος***, ***ὑψηλὸς*** κλπ. ἢ ἄλλη σημαίνουσα ***βάθος***, ὅπως λ χ. ***γῆ***, ***ἅδης***, ***ὑποχθόνια***, ***σκότος***, ***βυθὸς***, ***ταπείνωσις*** κλπ. Ἀλλὰ καὶ αἱ παρεκβάσεις αὗται οὐδέποτε ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς μέσης διαπασῶν πλέον τοῦ ἑνὸς, δύο ἢ τριῶν τὸ πολὺ φωνῶν (τόνων), λαμβανομένων εἴτε ἐκ τῆς ὀξείας, εἴτε ἐκ τῆς βαρείας θέσεως τῆς φωνῆς. Λαμβανομένου λοιπὸν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ ἔχων τὴν πρέπουσαν μέσην

φωνὴν ἠσκημένην ὡς δεῖ καὶ δυνάμενος εὐκόλως καὶ ἐντέχνως ν' ἀποδίδῃ ταύτην, ἄνευ δυσκολίας καὶ στενοχωρίας δύναται νὰ φθάσῃ καὶ τὰς ὀξείας καὶ τὰς βαρείας φωνάς, ἔχομεν λελυμένον τὸ μυστήριον τοῦ πῶς ὁ ἐπιστήμων ψάλτης, ὁ ἔχων, ἐπαναλαμβανω, τὴν πρέπουσαν μέσην φωνήν, ἀποδίδει τὰς σπανίως καὶ παροδικῶς παρεμβαλλομένας μελῳδικὰς φράσεις, τὰς ἐξερχομένας πέραν τῶν ὁρίων τῆς μέσης φωνῆς, οὐδέποτε δὲ ὑπερβαινούσας τὴν δὶς διαπασῶν, τὴν σχηματιζομένην ἐκ δύο τριῶν τόνων τῆς ὀξείας καὶ δύο τριῶν τῆς βαρείας φωνῆς. Σημειωτέον δὲ, ὅτι οὐδὲν ᾆσμα τῆς ἐκκλ. μουσικῆς συνετέθη παρὰ τὸν γενικὸν τοῦτον κανόνα, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, αἵτινες πάλιν ἐποιήθησαν πρὸς ἄσκησιν καὶ τριβήν.

Ἴσως θὰ φανῇ παράδοξον εἰς τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἐξηγήσωσι τὸ μυστήριον τοῦτο, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται αὐτὰ τὰ πράγματα ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ ἀδείας αὐτῶν. Τὴν ἀπορίαν των ὅμως ταύτην λύει μία ἔρευνα τῶν φυσιολογικῶν τῆς φωνῆς νόμων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ἂν μάλιστα ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσιν ἕνα τῶν τῆς ἀρχαιότητος ἁρμονικῶν συγγραφέων, τὸν Κεῖνλιακὸν Ἀριστείδην, θὰ ἔβλεπον αὐτὸν λέγοντα «***Ὡς γὰρ ἡ σελήνη μέχρι πεντεκαίδεκα φώτων ἐπιδεδωκυῖα πάλιν ἄρχεται τοῦ φθίνειν, οὕτω καὶ ἡ φωνὴ μέχρι πεντεκαίδεκα φθόγγων ἐπιτείνουσα πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς βαρύτητα***». (Ἀρ. Κοϊντ. Βιβλ. Γ' ΧΠΙ.25).

* *
*

Πάντα ταῦτα γινώσκοντες οἱ τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιότητος μουσικοδιδάσκαλοι κατήρτιζον ἀμιμήτως πολυμερεῖς χορούς, διότι εἶχον σαφῆ ἰδέαν καὶ τῶν τρόπων καὶ τῶν κανόνων, καθ' οὓς ἔπρεπε νὰ καταρτίζωνται οὗτοι. Τοῦτο πληροφορούμεθα οὐ μόνον ἐκ σελίδων ἱστορικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ χειρογράφων ἐν οἷς εὑρηνται καὶ ***ὁρισμοὶ*** καὶ ***κανόνες*** καὶ ὁδηγίαι ἀκόμη, ἀφορῶσαι εἰς τὸ πῶς ἔπρεπε νὰ ψάλλωσιν ἐν ***μονῳδία*** εἴτε ἐν ***χορῳδίᾳ***. Ἐκ τῶν ὁρισμῶν δὲ τούτων καὶ τῶν ὁδηγιῶν πείθεται ὁ ἐρευνητής, ὅτι οὐ μόνον πολυμελεῖς χοροὺς εἶχον, ἀλλὰ καὶ κατανεμημένα τὰ πρόσωπα εἰς ***Πρωτοψάλτας, δομεστίκους, χοράρχας, ἀρχῳδούς, βοηθοὺς, πριμμικηρίους ἰσοκράτας βαστακτάς***, καὶ ὅτι ποῦ μεν ἔψαλλον ***ὅλοι ὁμοῦ***, ἐν ***χορῳδίᾳ*** δηλονότι, ποῦ δὲ μόνος ὁ ***Πρωτοψάλτης*** ἢ ὁ ***Δομέστικος***, ἤτοι ἐν ***μονῳδίᾳ***, τῶν λοιπῶν βοηθούντων, ἢ ὑπηχούντων καὶ ἰσοκρατούντων κατὰ κανόνας ὡρισμένους.

Εἷς σοφὸς μοναχὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὁ ἱερομόναχος Γαβριὴλ, καθορίζει σαφέστατα, ὁρίζων τί ἐστὶ ***κπλοφωνία*** (μονωδία) καὶ τί ***ἀπὸ χοροῦ*** (χορῳδία). Εἷς ἓν ἐκ τῶν θαυμασίων κεφαλαίων τοῦ συγγράμματός του ὁμιλῶν περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ καλοφωνήσῃ (=νὰ ψάλῃ μόνος του) λέγει, ὅτι οὗτος πρὶν ἀρχίσῃ νὰ ψάλῃ, ὀφείλει νὰ ὑπολογίσῃ μέχρι πόσων φωνῶν φθάνει τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον θὰ καλοφωνήσῃ καὶ ἀναλόγως νὰ κανονίσῃ τὴν βάσιν, ἣν δέον νὰ λάβῃ. Καὶ ἔχομεν ἀμέσως τὸ σημερινὸν etantu καὶ τὸ ἠχόμετρον. Διότι εἶναι καλλίτερον, λέγει νὰ ἔχῃ τις ἐλευθέραν τὴν φωνήν του, παρὰ νὰ τὴν ἐξαναγκάζῃ νὰ ἐξέρχηται πέραν τῶν φυσικῶν ὁρίων της. Ὁρίζει δὲ ἵνα ὁ «ποιῶν καλοφωνίαν» (=ὁ μονῳδὸς) ἔχῃ παρ' ἑαυτῷ ἕνα βοηθὸν ἢ τὸ πολὺ δύο, καθόσον ἂν ἔχῃ πλείονας, τὸ τοιοῦτον τότε δέν λέγεται «καλοφωνία» (=μονῳδία) ἀλλὰ «ἀπὸ χοροῦ» (=χορῳδία). Τοῦτο ὅμως λέγει πρέπει νὰ γίνηται ἐὰν οἱ θέλοντες νὰ «καλοφωνήσωσι» (=μονῳδήσωσι) ἔχωσι φωνὴν καλὴν καὶ κατάλληλον δια μονῳδίαν. Διότι ἂν δὲν ᾖναι κατάλληλος, τότε εἶναι προτιμώτερον νὰ ψάλλῃ μετὰ πολλῶν ἐν χορῳδίᾳ.

Ἐν συνεχείᾳ τῶν περὶ «καλοφωνίας» (=μονῳδίας) καὶ «ἀπὸ χοροῦ» (=χορῳδίας) ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων ὁ σοφὸς οὗτος Γαβριὴλ δίδει πληροφορίας περὶ φωνῆς, προκαλούσας τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν λεπτολόγον ἀκρίβειαν καὶ τὴν βαθύτητά των. Διότι ὁμιλῶν περὶ βοηθῶν, συμβουλεύει τὸν μονῳδὸν «νὰ μὴ κάμνῃ χρῆσιν βοηθοῦ ἔχοντος κακὴν φωνήν». Εἶναι -λέγει- προτιμώτερον νὰ ψάλλῃ τις μόνος του ἢ μετὰ βοηθοῦ κακοφώνου, καθόσον καὶ τὸ ἴσον του θὰ χάσῃ καὶ αὐτὸ τὸ μέλος του. Ἀλλ' ὁμιλῶν καὶ περὶ τῶν φωνῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐκφεύγουσιν εἴτε πρὸς τό ὀξύ, εἴτε πρὸς τὸ βαρύ, λέγει τὰ ἑξῆς σοφὰ ὁ σοφώτατος οὗτος Γαβριήλ, τὰ ὁποῖα ἀξίζει τὸν κόπον αὐτολεξεὶ νὰ παραθέσω.

«***Ἡ δὲ τῶν παρήχων φωνὴ καὶ κακοφώνων εὑρίσκεται ἢ τραχυτέρα τοῦ δέοντος καὶ πετρώδης, ἢ ἀσθενὴς καὶ κεχαλασμένη. Καὶ ἡ μὲν τοῦ ἑνὸς, ἡ πετρώδης, ἀνέρχεται ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον καὶ μὴ βουλομένου, ἡ δὲ τοῦ ἑτέρου καὶ χαμηλότερον ἄκοντος... Τοῦ γὰρ ἀνέρχεσθαι ἢ κατέρχεσθαι ἡμᾶς λεληθότως δύο αἰτίαι εἰσί, μία μὲν ἡ παρηχία, ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ μέλους φύσις, τούτων δὲ πάλιν αἴτιον τὰ ἡμίση τῶν φωνῶν καὶ τὰ τρίτα. Εἰ γὰρ ἀεὶ τὰς αὐτὰς ἐλέγομεν φωνὰς ἀκεραίας καὶ μὴ διεφθαρμένας οὐκ ἄν ποτὲ ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον, οὔτε ἐπὶ τὸ χαμηλότερον προηρχόμεθα. Ἐπεὶ δὲ λεληθότως καὶ ἥμισυ καὶ τρίτον λέγομεν φωνῆς, ταῦτα δὲ ἀθροιζόμενα ποιοῦσιν ἀκεραίας φωνὰς, διὰ ταῦτα ἀνερχόμεθα μὴ γινώσκοντες καὶ κατερχόμεθα δὲ πάλιν, ὁπόταν δι' ἀσθένειαν φωνῆς οὐ λέγομεν τὰς φωνὰς σῴας..***»

Ἵνα μὴ μακρύνω τὴν παροῦσαν μελέτην μου δὲν παραθέτω καὶ ἄλλα τοῦ σοφοῦ Γαβριὴλ χωρία, ὅστις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, εἶναι καὶ ὁ μόνος ἐκ τῶν Βυζαντινῶν θεωρητικῶν, ὁ ὁμιλῶν συγκεκριμένως περὶ μικροτέρων τοῦ ἡμιτονίου διαστημάτων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα εἶναι ἀρκετὰ δι' ἐκείνους, οἵτινες νομίζουσιν ὅτι ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι γαῖα ἀδέσποτος, ἡ δὲ παράδοσις αὐτῆς ὅτι μετεδόθη τάχα μέχρις ἡμῶν ἄνευ νόμων, ἄνευ κανόνων καὶ ἄνευ τεχνικῶν ὁδηγιῶν καὶ παρατηρήσεων. Καὶ τὸ μὲν πλανᾶσθαι εἶναι ἀνθρώπινον. Ἀλλὰ τὸ ἐμμένειν ἐν τῇ πλάνῃ καὶ τῇ διαστροφῇ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν πραγμάτων ἀσύγγνωστον.

Ὑποθέτω ὅτι δι' ὅσων ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ μου γράφω, τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς ἀπαγγελίας ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν ἁρμοζούσης τίθεται καὶ τεχνικῶς καὶ φυσιολογικῶς εἰς τὴν θέσιν του. Καὶ διὰ τοῦτο ἔχω δι' ἐλπίδος, ὅτι οἱ περὶ τοιαύτης ἢ ἀλλοίας ἀπαγγελίας ἑκάστοτε ὁμιλοῦντες, θὰ ᾖναι εἰς τὸ ἑξῆς προσεκτικώτεροι, κρίνοντες τὰ πράγματα οὐχὶ ἐπιπολαίως καὶ μόνον διὰ νὰ γίνηται λόγος περὶ τὸ ὄνομά των, ἀλλὰ μετὰ σοβαρότητος καὶ ἐπιστήμης, ἐμπρεπούσης εἰς καλῆς πίστεως συζητητάς.

Κ. Λ. ΨΑΧΟΣ

ΟΠΟΙΑΝ ΕΝΝΟΕΙ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ Η ΠΑΠΙΚΗ ΕΚΚΗΗΣΙΑ

Εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ τεταγμένοι φρουροὶ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν παραδόσεων, ἀνθρωπίνῃ πάντως ἀδυναμίᾳ, ἀμφιταλαντευόμενοι ἐν ἀρχῇ καὶ ἀμφιρρέποντες προσκλίνουσι τέλος εἰς προσωπικὰς εἰσηγήσεις καὶ ὀπισθοβουλίας, δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ κάμω μικρὰν ἀνασκόπησιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῇ Παπικῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀνατρέχω εἰς μίαν σπουδαιοτάτην ἐγκύκλιον, ἣν ὁ ἀείμνηστος Πάπας Πίος ὁ Ι'. ἀπέλυσε τότε πρὸς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καὶ ἐν ᾗ μεθ' ὅσης σοφίας μετὰ τοσαύτης καὶ ἐπιστήμης διετύπωσε τὰς περὶ τῆς ἁρμοζούσης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἱερᾶς μουσικῆς γνώμας καὶ ἰδέας τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς ἐγκυκλίου ἐκείνης Πίος ὁ Ι' κύριον αὐτοῦ σκοπὸν ἔσχε τὴν «ἀναμόρφωσιν τῆς μουσικῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Γρηγοριανῆς μουσικῆς» ἐν ὅλῳ τῷ πρωτοτύπῳ αὐτῆς ρυθμῷ καὶ χαρακτῆρι. Τοῦτο δὲ, διότι, ὡς ἔγραφεν, «ἡ ἐπ' ἐκκλησίας μουσικὴ ἀνάγκη νὰ ἔχῃ αὐτὸν τὸν ἱερὸν τῆς θείας λειτουργίας χαρακτῆρα, νὰ ᾖναι δηλ. ἱερά, κατανυκτική, νὰ μὴ προξενῇ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους ἀνοσίους καὶ ἀνιέρους καὶ βεβήλους ἐντυπώσεις, ἀλλὰ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ψυχῆς κατὰ τρόπον πλησιάζοντα αὐτὴν πρὸς τὸν Ὕψιστον».

Συνίστα δὲ αὐστηρῶς καὶ ἄνευ ἐπιφυλάξεώς τινος τήν τε «Γρηγοριανὴν μουσικὴν καὶ τὴν Παλεστριανὴν πολυφωνίαν, διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ διὰ τὸν χορὸν μουσικὴν ἀνίερον, οὐδὲ δύναται ν' ἀνεχθῇ ἐπὶ πλέον τὴν **θεατρικὴν μουσικὴν**», ἥτις εἰσήχθη εἰς αὐτὴν τὸν ΙΘ' αἰῶνα. «Διότι, ὅταν ὁ ἐκκλησιαζόμενος ἀκούῃ μουσικὴν θεατρικὴν διακόπτεται ἡ διέγερσις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς εὐχαριστίαν τοῦ Πλάστου, ἡ δὲ φαντασία αὐτοῦ διευθύνεται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὰς ἐκ τοῦ θεάτρου τέρψεις, τὸ ὁποῖον εἶναι πρᾶγμα βέβηλον».

Ἐκ τῆς Παπικῆς ταύτης ἐγκυκλίου εἶχον τότε ταραχθῇ τὰ νεῦρα πολλῶν συνθετῶν, δύο δὲ τῶν γνωστοτέρων ἐν Παρισίοις μουσουργῶν ὁ Κάμιλλος Σαὶν-Σὰν καὶ ὁ Θεόδωρος Δουμποὰ ἐπεχείρησαν νὰ ἐπικρίνωσι τὴν ἐγκύκλιον ταύτην. Ἰσχυρίσθησαν δηλονότι, ὅτι ὁ ἔχων τάλαντον μουσικὸν συγχρόνως δὲ καὶ θρησκευτικὸν αἴσθημα δύναται νὰ γράψῃ μουσικὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἡ κλεὶς τῆς Γρηγοριανῆς μουσικῆς ἀπολεσθεῖσα, κατέστησε ταύτην τὴν τέχνην γλῶσσαν νεκράν, περιβαλλομένην ὑπὸ μυστηριώδους καὶ ἀνεξιχνιάστου χαρακτῆρος. Κατὰ τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν δύο τούτων ἀντεπεξῆλθον πλεῖστοι ἄλλοι, οἵτινες διερμηνεύοντες τὸ διέπον τὴν Παπικὴν ἐγκύκλιον πνεῦμα, κατὰ τὸ ὁποῖον «ἡ μονῳδία δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀπηγορευμένη, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῆς ἐπ' ἐκκλησίας, εἰμὴ ὡς μέρους πρὸς στιγμὴν ἀποσπωμένου ἀπὸ τοῦ χορικοῦ συνόλου εἰς τὸ ὁποῖον πάραυτα δέον νὰ ἐπανέλθῃ» ἀπέδειξαν ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ ἔν τινι μουσικῇ συνθέσει ἐνύπαρξις ἱεροῦ χαρακτῆρος, ἀλλ' ὅτι ἀπαιτεῖται ἡ τεχνικὴ αὐτῆς ἐκτέλεσις καὶ ὁ τρόπος τῶν ἐκτελούντων αὐτὴν νὰ ἀποκλείωσι τὴν παραγωγὴν τῶν ἐκ τῆς θεατρικῆς μουσικῆς ἐντυπώσεων καὶ αἰσθήσεων. Διότι τοιαῦται ἐντυπώσεις καὶ αἰσθήσεις εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παραχθῶσιν ἐκ τῶν μονῳδιῶν, τὰς ὁποίας, καίτοι μὴ συμβιβαζομένας πρὸς τὸν χορικὸν χαρακτῆρα, ὅστις τυγχάνει εἷς τῶν πρωτίστων τῆς ἐκκλ. μουσικῆς ὅρων, ἐπιμένουσι νὰ παρεισάγωσιν οἱ νεώτεροι μουσουργοὶ εἰς τὰς διὰ τὴν ἐκκλησίαν προοριζομένας μουσικὰς συνθέσεις των».

Μεθ' ὅλας τότε τὰς ἀντιρρήσεις ἡ Παπικὴ ἐπιθυμία ἐξεπληρώθη, διότι πολλῶν μερῶν ψάλται καὶ διευθυνταὶ χορῶν μετέβαινον εἰς Solesmes, ἵνα σπουδάσωσι τὴν Γρηγοριανὴν μουσικήν, ἐπανερχόμενοι δὲ εἰς τὰ ἴδια ἔψαλλον πλέον κατὰ τοῦτο τὸ μουσικὸν ἰδίωμα. Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν μάλιστα λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν Πῖος ὁ Ι' ἐτέλεσε τὸ 1903 ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπὶ τῇ μνήμῃ Γρηγορίου τοῦ Α', χορὸς ἐκ χιλίων διακοσίων δέκα (ἀριθ. 1210) προσώπων ἔψαλε τὰ ἱερὰ ᾄσματα κατὰ τὴν Γρηγοριανὴν μουσικήν, ἧς αἱ μὲν τεχνικαὶ βάσεις στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ὀκτωήχου

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

— Μεταξὺ τῶν Ἱεροψαλτῶν Ἀθηνῶν ἀνεπτύχθη μία εὐγενὴς ἅμιλλα.

— Ὁσάκις πανηγυρίζει ναός τις συγκεντροῦνται τῶν ἄλλων ναῶν οἱ ἱεροψάλται καὶ ἀποτελοῦντες χοροὺς ψάλλουσιν ὁμοφώνως καὶ ἀπὸ κειμένου τὰ τῆς ἡμέρας ᾄσματα.

— Τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶναι πολὺ εὐχάριστον, διότι ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον σταθμὸν τῆς λύσεως τοῦ ψαλτικοῦ ζητήματος, διὰ τοῦ καταρτισμοῦ πολυμελῶν χορῶν.

— Οἱ ἐπίτροποι τῶν ναῶν ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐγένετο ἐγκατάστασις ἠλεκτρικοῦ φωτὸς περιφρονοῦντες τὴν διαταγὴν τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου; προσπαθοῦσι διὰ παντὸς μέσου νὰ διατηρήσωσι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φωτισμοῦ.

- Ἠκούσαμεν μάλιστα, ὅτι οἱ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως, αὐτοῦ τούτου τοῦ Μητροπολίτου λειτουργοῦντος, ἤναψαν κρυφίως καὶ πρὸς πεῖσμα Του τοὺς πολυελαίους.

— Καὶ ἡ κωμῳδία αὕτη θὰ ἐξακολουθῇ νὰ παίζεται, ἐφόσον ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης δὲν διατάσσει τὴν καταστροφὴν τῶν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων.

τῆς ἡμετέρας μουσικῆς συστήματος, τὸ δὲ μελῳδικὸν αὐτῆς σύστημα εἶναι πτωχότατον, ὑπολειπόμενον μεγάλως τοῦ θαυμασίου μελῳδικοῦ πλούτου τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Τὸ πνεῦμα τῆς εἰς τὴν Γρηγοριανὴν μουσικὴν ἐπανόδου τῆς ἐγκυκλίου ταύτης, ὅπως καὶ ὁ κύριος σκοπὸς, ἡ ἐκδίωξις δηλονότι ἐκ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τῆς θεατρικῆς μουσικῆς, εἶναι ὅρος συγκρίσεως πολὺ κακὸς διὰ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, ἀνεχομένην νὰ μεταβάλληται εἰς θέατρον διὰ τῶν μουσικῶν ἐπιθεωρήσεων τοῦ μᾶλλον ἤνηθίκου εἴδους. Ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἡ σύνεσις θὰ ἐπικρατήσῃ ἐν πᾶσι καὶ ὅτι τάχιστα θὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν ν' ἀναγγείλωμεν τὴν ἐκδίωξιν τῆς θεατρικῆς μουσικῆς καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ξένους γινώμεθα ἀντικείμενον χλεύης καὶ ἐμπαιγμοῦ.

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.)

Ὥστε κατὰ ταῦτα ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε ἁπλοῦς τις ἦχος ἢ φθόγγος, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὸν Οὐρανοβάμωνα Πλάτωνα «Φῶς τοῦ νοῦ» τὸ ὁποῖον ἀναδύει ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἐγκεφαλικῆς θήκης, ἵνα καταυγάσῃ αὐτὴν τὴν διάνοιαν καὶ ἐμφανίσῃ τὰς λεπτοτάτας ἀντιλήψεις τοῦ συμπλέγματος τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων ἔκ τε τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου διὰ τοῦ πλούτου τῆς παρ' ἑκάστῳ λαῷ διασκευασθείσης διαλέκτου. Εἶνε τὸ φῶς τὸ ἐξωτερικεῦον τὰ ποικίλα συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἐφανεροῦντο μόνον διὰ μορφασμῶν τοῦ προσώπου καὶ συσπάσεων καὶ χειρονομιῶν, ὅπως γίνεται παρὰ τοῖς κωφαλάλοις. Γίνεται δὲ ἡ φωνή, ὡς προείπομεν, εἰς τὸν λάρυγγα ὁ ὁποῖος εἶνε μὲν πολύπλοκον ὄργανον ἐν τῇ συνθέσει, ἀλλ' ἁπλοῦν ἐν τῇ ἐκτελέσει. Εἶνε τι ὅλον ἁρμονικόν, ἀλλ' ἀνώμαλον. Εἶνε μικρὸς ἀεραγωγὸς σωλὴν πολυσύνθετος, ἀλλ' ἐλαστικὸς ἵνα προσαρμόζηται πρὸς τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας. Εἶνε ἀνώμαλος ἐσωτερικῶς, ὅπως ὁ δι' αὐτοῦ διερχόμενος ἀὴρ διαφεύγῃ ἄλλοτε ἠρέμα καὶ ἀθορύβως, ἄλλοτε ἠχηρῶς καὶ σημαντικῶς. Ὁμοιάζει δηλονότι πρὸς σήραγγα ἀνώμαλον εἰς τὴν ὁποίαν στήλη ὕδατος καταπίπτουσα ἐξ ὕψους καὶ διερχομένη ἀποτελεῖ ἀλλοῦ μὲν ἁπλοῦν ρόχθον, ἀλλοῦ ὀξὺν ἦχον καὶ ἄλλοθι διέρχεται σιωπηλὴ καὶ ἤρεμος, ἵνα καὶ αὖθις κυλινδουμένη ἀποτελέσῃ ἠχηρότατον καταρράκτην, ὀξυτάτην δίνην καὶ βαρύηχον κυκλῶνα.

Πᾶσαι δὲ αἱ μεταβολαὶ καὶ μεταπτώσεις αὗται γίνονται καὶ ρυθμίζονται κατὰ βούλησιν διὰ μόνου τοῦ λάρυγγος ἄνευ οὐδεμιᾶς προσθήκης, προσαυξήσεως ἢ μεταβολῆς τοῦ μήκους καὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, διότι πάντες οἱ φυσικοὶ ὅροι διὰ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην μεταβολὴν τοῦ ἤχου εὑρίσκονται ἐν αὐτῷ καὶ ἐξυπηρετοῦνται θαυμασίως ὑπὸ τοῦ ἀποτελουμένου στενώματος ἐκ τῶν φωνητικῶν χορδῶν. Ἐν αὐτῷ τῷ στενώματι γίνεται ὁ πρωτογενὴς ἦχος καὶ μεταβάλλεται εἰς ἰσχυρότερον, ὀξύτερον, ἐντονώτερον, βαρύτερον ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ ἐξακοντιζομένου ἀέρος ὑπὸ τῶν πνευμόνων καὶ τῆς ἀντιστάσεως τῶν φωνητικῶν χορδῶν. Ὅσον δηλονότι ἡ πίεσις τοῦ διερχομένου ἀέρος εἶνε ἰσχυροτέρα καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν φωνητικῶν χοδρῶν κραταιοτέρα, τοσοῦτον ὁ ἦχος εἶνε ἰσχυρότερος καὶ ὀξύτερος καὶ τοὐναντίον ὅσον ἡ πίεσις εἶνε ἀσθενεστέρα καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν χορδῶν χαλαροτέρα, τοσοῦτον ὁ ἦχος εἶνε κατώτερος καὶ ἀσθενέστερος.

Ἀλλὰ μὴ ὑπολάβητε, Κύριοι, ὅτι ὁ μηχανισμὸς τῆς παραγωγῆς καὶ διαμορφώσεως τῆς φωνῆς εἶνε τόσον ἁπλοῦς καὶ ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ λάρυγγος, διότι ἐνῷ ὄντως γίνεται καθ' ὃν τρόπον ἐλέχθη, ἐν τούτοις μετὰ τὸν σχηματισμὸν ὑφίσταται οὐσιώδεις μεταβολὰς κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτῆς ἀναλόγως τῆς διασκευῆς καὶ ἐναρμόσεως τῶν ὑπὸ τὸν λάρυγγα καὶ ἰδίως τῶν ἄνωθεν αὐτοῦ ἐπηχητικῶν κοιλοτήτων, ὑποκείμενος εἰς τὸν περὶ ἐπηχήσεως τοῦ ἤχου φυσικὸν νόμον. Κατὰ τὴν φυσικὴν δέ, ὅταν τὰ ὑπό τινος ἠχητικῆς πηγῆς παραγόμενα καὶ ἐκφεύγοντα ἠχητικὰ κύματα δὲν εὑρίσκωσι κώλυμά τι ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῶν, προχωροῦσι καὶ ἐξαντλοῦνται εἰς τὸ κενόν. Ἀλλ' ὅταν εὑρίσκωσι κώλυμα παλινδρομοῦσι καὶ διὰ παραγωγῆς νέων ἠχητικῶν δονήσεων ἐνισχύονται, τροποποιοῦνται μεταβάλλονται κατὰ τὸ ὕψος, τὴν ἔντασιν καὶ τὴν χροιάν. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ὁ ἀρχηγενὴς ἐν τῷ λάρυγγι φωνητικὸς ἦχος, ὁ εὑρίσκων πάντοτε κώλυμα εἰς τὰς ἄνωθεν τοῦ λάρυγγος ἐπηχητικὰς κοιλότητας, οὐδέποτε ἐκφεύγει ἐκ τοῦ στόματος ἀκριβῶς οἷος παρήχθη, ἀλλ' ἐνισχύεται, ἐντείνεται καὶ μεταβάλλεται διὰ τῶν δευτερογενῶν δονήσεων, ἃς συναντᾶ εἰς τὰς πολλαπλᾶς φαρυγγο-στοματικὰς κοιλότητας. Καὶ εἰς μὲν τὰ μουσικὰ ὄργανα ὁ ἦχος μεταβάλλεται κατὰ τὴν ἔντασιν ἂν πρὸ τῆς ἠχητικῆς πηγῆς τεθῇ κοῖλον σῶμα τοῦ ὁποίου ἡ κοιλότης νὰ εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ἠχητικὴν ἱκανότητα τῆς πηγῆς οὕτως, ὥστε αἱ παραγόμεναι δονήσεις νὰ ἀποτελέσωσι συνήχησιν. Ἐντείνεται κατὰ τὸ ὕψος ἀναλόγως τῆς διαφορᾶς τοῦ μήκους τῶν σωλήνων τοὺς ὁποίους προσαρμόζουσιν, ὡς ἐν τῷ πλαγιαύλῳ ἢ εὐθυαύλῳ (φλάουτον, κλαρίνον). Μεταβάλλεται δὲ τέλος κατὰ τὴν χροιὰν ἂν δύο ἢ καὶ πλείονες δευτερεύοντες ἦχοι ἐνισχυθῶσι διὰ τῆς ἐπηχητικῆς κοιλότητος καὶ ἐπισκιάσωσι τὴν χροιὰν τοῦ πρωτογεννοῦς ἢ καταλάβωσι τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐνῷ εἰς τὰ μουσικὰ ὄργανα ἡ ἐνίσχυσις, ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ χροιὰ ἐκζητοῦνται καὶ ἐπιτυγχάνονται διὰ προσθήκης ἐξαρτημάτων καὶ κοιλοτήτων καὶ σωλήνων ποικίλων κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν, εἰς τὴν ἀφθάστου τελειότητος φωνητικὴν πηγὴν ὁ Δημιουργὸς προσήρτησεν ἐλαχίστους σωλήνας καὶ κοιλότητας, ἀμιμήτου ὅμως δραστικότητος. Οὕτως ἄνωθι μὲν τῶν φωνητικῶν χορδῶν προσηρμόσθησαν 1ον αἱ λεγόμεναι Μοργάνειοι κοιλίαι, 2ον τὸ κατώτερον τοίχωμα τοῦ φάρυγγος, 3ον τὸ ἀνώτερον τοίχωμα ἢ ὁ θόλος αὐτοῦ, 4ον αἱ ρινικαὶ κοιλότητες καὶ 5ον ἡ κοιλότης τοῦ στόματος μετὰ τῶν χειλέων δι' ὧν αὐξάνεται εἰς μῆκος σημαντικῶς ὁ φωνητικὸς αὐλός. Κάτωθι δὲ αὐτῆς προσηρτήθησαν ἡ τραχεῖα, οἱ βρόγχοι καὶ οἱ πνεύμονες. Ἐκ πάντων δὲ τούτων στενῶς συνεχομένων ἀλλήλοις συγκροτεῖται τὸ θαυμάσιον καὶ τελειότατον ἐπηχητικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον συμβάλλεται εἰς ἐνίσχυσιν καὶ τροποποίησιν τοῦ πρωτογενοῦς ἐν τῷ λάρυγγι ἤχου. Παρατηρεῖται δ' ὅτι σὺν τῇ διευθετήσει καὶ λειτουργίᾳ τῶν φωνητικῶν χορδῶν γίνεται ἐκ παραλλήλου καὶ ἀνάλογος κίνησις καὶ συστολὴ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ βουλητοῦ φθόγγου. Δέον δὲ νὰ γνωρίζητε ὅτι ἡ τέχνη τοῦ χειρισμοῦ ἢ τῆς προσαρμογῆς τῶν ἐπηχητικῶν κοιλοτήτων κατὰ τὴν ᾠδὴν ἔχει ὑψίστην σημασίαν διὰ τὴν ἁρμονικὴν καὶ εὔηχον ἐκτέλεσιν, καὶ ὅτι οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐπαφίεται μόνη ἡ ἱκανότης τοῦ λάρυγγος, διότι ἀποκάμνει ταχέως καὶ φθείρεται. Περὶ τούτων δ' ἄλλως καὶ πλείστων ἄλλων λεπτομερειῶν θὰ διαλάβωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς μαθήμασι.

Τερματίζων ἤδη τὸν λόγον περὶ τοῦ φωνητικοῦ συστήματος ἐκ τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ ἐμίμητος φωνητικὸς ἦχος, ὁ μεταρσιῶν, ὁ μαγεύων, ὁ μαγνητίζων καὶ αἴρων τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑπεράνω τῶν γηΐνων στρωμάτων, περὶ τοῦ συσυστήματος, λέγω, περὶ τοῦ ὁποίου πάντες τονίζουσι παιᾶνας καὶ ψάλλουσι διθυράμβους δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου καὶ ν' ἀπαγγείλω ὡς ἐπῳδὸν τὸ ῥῆμα τοῦ προφητάνακτος «ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα Σου Κύριε ἐν σοφίᾳ τὸν λάρυγγα ἐποίησας.»

Μ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ (ἰατρὸς)

Ὑφηγητὴς τῆς λαρυγγολογίας, ὠτολογίας καὶ ρινολογίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ἐν τῇ ἐκτυπώσει τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ἐγένοντο παροράματά τινα, ἅτινα ἔχουσι νοῦν:

1ον εἰς σελίδα 8ην καὶ στίχ. 21 ἀντὶ ἀφθαρτου ἀναγν. εὐφθάρτου.

2ον εἰς σελ. 7ην τοῦ 3ου φύλ. ἀντὶ λάρυγξ ἀναγ. ὁ λάρυγξ

» » » » » » ἀντὶ φθόγγοι=φθόγγοῖ

ἀντὶ οἴκοι=οὔκουν

εἰς σελ. 9ην ἀντὶ δρόμους=δρυμοὺς

ἀντὶ ὑγρᾶ=ὑγρὰ

εἰς στίχ. 49 ἀντὶ ἄναρθρος=ἔναρθρος.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Μαρίκα Σώτου Στρέφη

Εὐγενὴς δέσποινα, τὸ γένος Κεφαλληναίου, σύζυγος δὲ τοῦ κ. Σωτ. Στρέφη, τῆς ἀρχοντικῆς τῶν Ἀθηνῶν οἰκογενείας, ἡ Μαρίκα Σωτ. Στρέφη μετέστη πρὸς Κύριον ἐν ἡλικίᾳ μόλις τεσσαράκοντα τριῶν ἐτῶν. Νόσος δεινή, καταστήσασα ἀναπόφευκτον ἐγχείρησιν σοβαρωτάτην, ἀφήρπασεν οὐ μόνον ἀπὸ τὰς ἀγκάλας συζύγου, τέκνων καὶ πατρὸς ὕπαρξιν προσφιλῆ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κοινωνίας μέλος πολύτιμον καὶ παράγοντα σπουδαιότατον.

Ἡ ἀείμνηστος Μαρίκα Στρέφη, τυχοῦσα σπανίας ἀνατροφῆς καὶ ἀναπτύξεως, παρεῖχεν ἑαυτὴν ὑπόδειγμα συμβολῆς καὶ ἐνδιαφέροντος εἰς πᾶσαν φιλανθρωπικὴν καὶ ἐθνικὴν κίνησιν. Ἀπετέλει μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλληνίδων καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης Πατριωτικοῦ Συνδέσμου, τιμωμένη διὰ τὰ εὐγενῆ αὐτῆς αἰσθήματα καὶ τὴν σιωπηρὰν δρᾶσιν της.

Ἡ «Νέα Φόρμιγξ» ἐν βαθυτάτῃ ὀδύνῃ συλλυπουμένη τὸν φίλτατον αὐτῆς κ. Σῶτον Στρέφην, τὰ τέκνα καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτῆς κ. Γ. Χατζιδάκην, τὸν γνωστὸν γυναικολόγον ἰατρόν, εὔχεται εἰς τὸν Ὕψιστον ὅπως αὐτοῖς μὲν παράσχῃ τὴν ἐξ ὕψους παρηγορίαν, τῇ δὲ προώρως μεταστάσῃ ψυχῆς ἀνάπαυσιν καὶ μνήμην αἰωνίαν.